

TOELICHTING BIJ BELEIDSKAART ARCHEOLOGIE
GEMEENTE WATERLAND
2011

BESCHRIJVING VAN HET GEMEENTELIJK BODEMARCHIEF: EEN INVENTARISATIE VAN WAARDEN

Het handhaven en versterken van de cultuurhistorische identiteit van de gemeente Waterland dient ook voor wat betreft de archeologie een regulier en volwaardig bestanddeel van de ruimtelijke inrichting te worden. Daarbij is het van wezenlijk belang om een beeld te hebben van de archeologische waarden die in de bodem van Waterland aanwezig of te verwachten zijn.

Ondanks de relatief jonge bewonings- en ontginningsgeschiedenis zijn er toch vele archeologische vindplaatsen bekend. Uitgangspunt van een beschrijving van het gemeentelijk bodemarchief is idealiter de archeologische kaartlaag van de Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Holland (CHW-kaart). Dit kaartbeeld is gelijk aan dat van de Archeologische Monumentenkaart (AMK) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Deze kaarten zijn echter per definitie incompleet omdat zij de bekende en gewaardeerde archeologische vindplaatsen aangeven en de meeste archeologische vindplaatsen nog niet ontdekt zijn en in de bodem sluimeren; bovendien blijken de kaarten een aantal fouten te bevatten.

In het kader van het samenstellen van deze archeologienota is daarom het bodemarchief aanvullend geïnventariseerd door middel van bureauonderzoek. Daarbij is vanwege de cultuurhistorische kenmerkendheid de nadruk gelegd op de reeds genoemde archeologische speerpunten:

- Resten uit de middeleeuwse ontginningsperiode: oude woonplaatsen en veenterpen, verkavelingspatronen
- De voor het veengebied karakteristieke historische linten en hun ontwikkelingsgeschiedenis
- Waterstaatkundige werken vanaf de Middeleeuwen: dijken en molenplaatsen
- Bijzondere archeologische gebieden: het klooster Galilea Minor en de werven van Marken.

Deze aanvullende inventarisatie is uiteraard niet uitputtend, maar heeft toch een aantal nieuwe potentiële archeologische terreinen opgeleverd. Als resultaat hiervan zijn op de digitale kaart die bij deze nota hoort de potentiële archeologische terreinen aangeduid. Als ondergrond van deze kaart is de GBKN (Grootschalige Basiskaart Nederland) gebruikt. Hierbij hoort een lijst met korte beschrijving van elk terrein (zie bijlage). In de tekst van hoofdstuk 5 zijn deze gebieden met het aanbevolen ruimtelijk beleid beschreven.

Ontwikkelingsgeschiedenis van Waterland

Veengroei en ontginning

De bodem van Waterland bestaat grotendeels uit veen. Het begin van de veengroei ligt tussen 3000 en 2100 voor Christus. Voor die tijd bestond het gebied uit zandplaten die regelmatig door de zee werden overspoeld.¹ De regio Waterland maakte deel uit van een uitgestrekt hoogveengebied dat werd ontwaterd door enkele veenrivieren zoals de Leek, de Leed, De Uitdammer Die en de Waterlandse Die. Deze riviertjes vormden een stroomstelsel dat afwaterde op het Almere (de voorloper van de Zuiderzee). De veengroei werd pas gestopt door de ontginning in de Middeleeuwen.

Het gebied werd vermoedelijk vanaf de tweede helft van de 10^e eeuw ontgonnen. De ontginning van het veen werd vanuit de riviertjes begonnen². Er werden sloten parallel aan elkaar gegraven, waardoor een strokenverkaveling ontstond. De sloten liepen haaks op de hoogtelijnen van het veenkussen en takten schuin aan op de riviertjes waarmee de ontwatering goed verliep³. Het veen was alleen in groepsverband te ontginnen, zodat men gezamenlijk sloten kon graven om het water af te voeren en kades kon aanleggen om water uit het omliggende gebied buiten de ontginning te houden.

Het grondgebied van de gemeente Waterland is in eerste instantie ontgonnen vanuit de Waterlandse Die en de Uitdammer Die.⁴ Vanuit de Waterlandse Die zijn het huidige eiland Marken en het gebied tussen Monnikendam en de Uitdammer Die ontgonnen. Vanuit de Uitdammer Die werd begonnen met de ontginning van de Rijperweerden. De volgende fase van ontginning, gedurende de 11^e eeuw, speelde zich af ten zuiden van de huidige gemeentegrens in de omgeving van Holysloot. Daarna lijken de ontginningen rond het huidige Broek in Waterland een aanvang te hebben genomen. In deze fase zijn de Oude Vennen, de Woudweren, Keerngouw en Leet, de Binnenweren, Tweehonderd Deimt, 't Eiland en Zunderdorp in cultuur gebracht. Tenslotte zijn ook het Varkensland en het Landsmeerderveld ontgonnen.

Bewoning en bedijking

In de ontginningsperiode vond de bewoning van het gebied plaats in boerderijtjes op de kavelstroken. De boerderijen werden op gelijke hoogte op de kavelstroken gebouwd, waardoor de karakteristieke lintbebouwing ontstond. Er was echter geen standaard lintvorm: soms lag het lint direct langs de ontginningsbasis, in andere gevallen meer in het land op enige afstand ervan; sommigen linten waren zeer dicht bebouwd, andere juist meer gespreid en ook de omvang van de nederzetting kon variëren.

In eerste instantie vestigden de ontginners zich op de flank van de veenkussens. Men stichtte een gemengd landbouwbedrijf met akkerbouw en veeteelt, die elkaar aanvulden. Door de ontwatering van het veen trad inklinking en oxidatie op, waardoor het maaiveld daalde en het perceel weer vernatte. Men groef als reactie hierop de sloten dieper uit om een betere ontwatering mogelijk te maken. Op een gegeven moment was het dieper uitgraven van de sloten niet meer afdoende, omdat het maaiveld zover gedaald was dat natuurlijke uitwatering op het riviertje niet meer mogelijk was. De vernatting van het maaiveld maakte daarmee akkerbouw onmogelijk, waarna men overschakelde op extensieve veeteelt⁵. De ontginners hadden recht van opstrek, wat inhield dat zij in het verlengde van het perceel dat zij gebruikten meer veen konden ontginnen. Dit werd doorgezet totdat men op een natuurlijke barrière stuitte of op een ontginning van een andere groep.

¹ Soonius, 2001

² Veenontginningen = ten behoeve van de akkerbouw en veeteelt in gebruik nemen van een veengebied. Het werd in deze tijd nog niet gebruikt voor turfwinning.

³ De Cock, 1975, p. 333

⁴ Soonius, 2001, p. 24

⁵ Dit is een proces waar vele tientallen jaren zo niet eeuwen overheen gingen. Aangenomen wordt dat niet een eenmalige omslag van akkerbouw- naar veeteeltbedrijf is gemaakt, maar dat in de loop der tijd de veeteelt meer de overhand kreeg. Zie ook Ettema, 2005

Als gevolg van de maaiveldaling is sterke erosie van Waterland opgetreden. Aan de oostzijde van het gebied werden grote delen van het ingeklonken land door het water weggeslagen toen het Almere zich uitbreidde tot de Zuiderzee. Marken, dat tot deze tijd deel uitmaakte van het hoogveenkussen in het oostelijk deel van Waterland, werd een eiland en sommige riviertjes in het binnenland breidden zich uit tot meren, zoals de Purmer. Het hoogtepunt van deze ontwikkeling ligt in de tweede helft van de 12^e eeuw. Om zich te beschermen tegen het water werden dijken aangelegd. Waterland kwam samen met Achtervennen, Rietbroek en Purmerland binnen een dijkring te liggen maar omdat men de dijken niet dicht langs het water durfde te leggen kwamen grote stukken land buitendijks te liggen en werden de grote zeegaten tussen de dijkringen niet afgedamd.

In tweede instantie zijn de buitengedijkte gebieden alsnog bedijkt: in de 14^e eeuw werd de polder Katwoude aan de dijkring van Zeevang toegevoegd en de huidige Monnikenbroek en Monnikendam werden waarschijnlijk al rond 1240 bij de Waterlandse dijkring gevoegd door de Norbertijner monniken van het klooster Mariengarde te Hallum in Friesland die dit gebied hadden gekocht. Marken, dat ook in het midden van de 13^e eeuw aan de Norbertijnen werd verkocht, werd door de monniken bedijkt. Het zuidelijk deel van de polder Katwoude en het gebied van het huidige Monnikendam en de Monnikenbroek zijn door middel van cope-ontginningen⁶ opnieuw in cultuur gebracht na de bedijking, het verkavelingspatroon van de oorspronkelijke ontginning is hierdoor aangetast of verdwenen.

Economische veranderingen

In de tweede helft van de 13^e eeuw vond een verschuiving plaats van agrarische naar niet-agrarische activiteiten: handel, scheepvaart en nijverheid. De economische heroriëntatie hing deels samen met de vernatting van de ontgonnen gronden door maaiveldaling waardoor graanbouw niet meer mogelijk was. De vraag naar agrarische producten van buiten de streek nam toe, alsmede de vraag naar werk. Omdat door landverlies als gevolg van erosie de transportmogelijkheden over water waren verbeterd, versnelde dit de heroriëntatie op handel en scheepvaart. De nieuwe nederzettingen, waaronder Monnickendam, Uitdam en IJpendam, ontstonden op verkeersknooppunten en aan de overslagplaatsen bij afgedamde wateren. Deze nieuwe nederzettingen groeiden snel door migratie vanaf het platteland: daar was een arbeidsoverschot ontstaan doordat de extensieve veeteelt die de plaats innam van de graanbouw minder mankracht vergde. Een groot aantal van de oorspronkelijke veenontginningsdorpen werden grotendeels verlaten, hoewel er meestal nog enkele boerderijen overbleven.

De economische heroriëntatie werd bevorderd door de inlijving van de regio Waterland bij het graafschap Holland in 1282. Monnickendam, maar bijvoorbeeld ook Edam en Purmerend groeiden al snel uit tot handelssteden en Monnickendam verkreeg in 1356 het stadsrecht. De tweede helft van de 15^e eeuw en de 16^e eeuw was een bloeiperiode voor de regio Waterland, waarin niet-agrarische activiteiten de boventoon voerden. De 17^e eeuw echter, voor omliggende regio's het hoogtepunt van handel en scheepvaart, was voor Waterland minder voorspoedig. Handel en scheepvaart kwamen op een lager plan te staan. Binnen de invloedssfeer van het ontwikkelende Amsterdam vond zelfs een hernieuwde oriëntatie op de veeteelt plaats. De Broekermeer en Belmermeer werden drooggemalen en het oude land werd met molens bemalen om het landbouwareaal uit te breiden. Vanaf het eerste kwart van de 17^e eeuw leverde de regio Waterland zuivelproducten aan Amsterdam. In de 19^e eeuw werden ook de Monnikenmeer en Noordmeer drooggemalen.⁷

Pas in de 20^e eeuw doen zich grote veranderingen voor in het nederzettingpatroon en komen woonwijken tot stand die geen directe relatie met de waterwegen hebben.

⁶ Cope-ontginning: ontginning met een vaste maatvoering van 100 meter breed en 1250 meter lang.

⁷ De droogmaking van de Purmer komt in Gebiedsbeschrijvingen aan bod.

Marken

De ontwikkeling van Marken is ten opzicht van de rest van Waterland afwijkend geweest. Nadat de Friese monniken in 1345 van het eiland werden verdreven door de graaf van Holland werd het onderhoud van de dijk een probleem. Bij het verwaarlozen van de dijken hebben diverse factoren een rol gespeeld: de hoge kosten van dijkonderhoud, en economische oriëntatie op de visserij. Het verwaarlozen van de dijken heeft gevolgen gehad voor de nederzettingsstructuur van Marken. Vanaf de 14e eeuw, misschien zelfs vanaf het einde van de 13e eeuw wierp men woonheuvels op: de zogenaamde werven. Deze woonheuvels werden tot in de 18e eeuw in diverse fasen opgehoogd. Na die tijd werden tot de afsluiting van de Zuiderzee in 1932 paalwoningen aangelegd. De Kloosterwerf, één van de locaties waarvan bekend is dat de Friese monniken er hebben gewoond, en een drietal andere werven zijn in de loop der tijd in zee verdwenen (na de 17e eeuw). Van de oorspronkelijk mogelijk 27 werven zijn er nu nog 15 bewaard gebleven.

De afsluiting van de Zuiderzee bracht een wijziging in het nederzettingspatroon van Marken teweeg: het was niet meer noodzakelijk om werven of paalwoningen aan te leggen en er ontstonden woonwijkjes. In 1957 werd Marken met het vasteland verbonden door de dijkweg.

Algemeen overzicht van het bodemarchief

Het gemeentelijk bodemarchief valt per definitie niet volledig te kennen, aangezien de vindplaatsen verborgen liggen in de bodem. Dankzij het tot nu toe verrichte archeologische, geologische en historische onderzoek echter, kan een redelijk betrouwbare indruk worden verkregen van de nog aanwezige archeologische waarden. Veel archeologische gegevens zijn verkregen in het kader van onderzoek dat is uitgevoerd voorafgaand aan diverse landinrichtingsprojecten vanaf 1985.

Vanuit het archeologisch beleid gezien vormen de historische dorpskernen een zelfstandige eenheid. Daarnaast kan het gemeentelijk grondgebied worden verdeeld in de overige gebieden binnen de bebouwde kommen van de dorpen en het buitengebied. De ligging van deze deelgebieden wordt op bijgaand kaartmateriaal aangegeven.

De oudst bekende vondsten in het gebied dateren uit de 11^e eeuw. Een archeologisch onderzoek heeft aangetoond dat in de eerste 1,20 meter onder het maaiveld geen sporen uit de prehistorie verwacht worden⁸. Op welke diepte prehistorische vondsten verwacht kunnen worden in het gebied zal door middel van nader archeologisch onderzoek vastgesteld moeten worden.

Met name in het zuidwesten van de gemeente Waterland heeft enige vorm van vervening⁹ plaats gehad. Deze vervening heeft nadelige gevolgen gehad voor het bodemarchief.

Gebiedsbeschrijvingen

A. Het buitengebied

Het buitengebied van de gemeente Waterland bestaat grotendeels uit veenweidegebied dat vanaf de tweede helft van de 10^e eeuw werd ontgonnen. Het ontginningsproces was afgestemd op de natuurlijke gesteldheid van het landschap. De afbakening van territoriale eenheden, zogenaamde landen of gouwen vond plaats op basis van de ligging van waterscheidingen en stroomgebieden. De waterscheidingen tussen de stroomgebieden werden gevormd door veenkussens.

Waterland werd gevormd door het stroomgebied van de Waterlandse Die, in de Middeleeuwen maakte Zeevang eveneens deel uit van dit gebied. De grens met Nifferlake werd gevormd door de waterscheiding

⁸ Soenius & De Rooij, 1997, p. 10 en 21. Waarschijnlijk zijn zelfs geen prehistorische vondsten in de eerste 2,5 tot 3,5 meter onder het maaiveld te verwachten, vanwege de slappe kleilaag onder het veen.

⁹ Vervening: het afsteken en zonodig drogen van veen om het te gebruiken als brandstof.

tussen de Waterlandse Die en de Vecht, de waterscheiding tussen Waterlandse Die en Uitgeester Die vormde de grens met Kennemerland. Ten tijde van de ontginningen ontsprong de Waterlandse Die vermoedelijk in Amsterdam en stroomde in noordoostelijke richting (de huidige Holysloter Die). Ter hoogte van Holysloot voegde een zijriviertje, de tegenwoordige Uitdammer Die, zich vanuit het oosten bij de Waterlandse Die. Vervolgens boog de rivier af naar het noordwesten om bij het Bozenmeertje opnieuw naar het noordoosten af te buigen naar Zuiderwoude. Via een slingerende loop via de Ooster Ee en de Pierenbaan stroomt de Waterlandse Die langs Monnikendam in wat nu het Markermeer en het IJsselmeer is. Diverse zijrivieren vanuit westelijke richting voegen zich op dit traject bij de hoofdstroom: de Leed, de Leek en de IJl/Purmer Ee.

Er is weinig bekend over de chronologische opeenvolging van de ontginningen.

De gebruikelijke bewoning in de ontgonnen gebieden zag er in Waterland als volgt uit. De boerderijen werden op gelijke hoogte op de kavelstroken gebouwd waardoor haaks op de kavelrichting georiënteerde lintnederzettingen ontstonden. Specifiek voor Waterland is het ontstaan van lintnederzettingen die niet direct aan de ontginningsbasis of op de achtergrens van de ontginning lagen, maar midden in de ontginning.

Verspreid over het gehele buitengebied hebben, in elk geval in de 19^e eeuw, weidemolens voor lokale bemaling gestaan. Deze zijn allen verdwenen. Op de plaatsen waar ze gestaan hebben kunnen resten van de fundering in de ondergrond verwacht worden.

Oude Vennen en Woudweeren/ Landsmeerderveld

Deze beide gebieden zijn waarschijnlijk ontgonnen vanuit een zijtak van de voormalige Waterlandse Die. Deze zijtak is nadien uitgegroeid tot de Noordmeer. In beide gebieden zijn geen zekere sporen van Middeleeuwse huisplaatsen aangetroffen: de oorspronkelijke bewoning van de Oude Vennen is vermoedelijk verdwenen in de Noordmeer. In de Woudweeren is nabij de bebouwing van Broek in Waterland een mogelijke huisplaats aangetroffen. Het is mogelijk dat de oorspronkelijke veenontginningsnederzetting zich onder de huidige bebouwing bevindt, maar de rand van een ontginningsblok is een atypische locatie voor een dergelijke nederzetting.

Het Landsmeerderveld is de voortzetting van de ontginning van de Woudweeren in westelijke richting. Doordat dit gebied sterk is uitgeveend is het bodemarchief hier verstoord geraakt en zijn mogelijk middeleeuwse huisplaatsen verloren gegaan. Niettemin zijn in het Landsmeerderveld twee locaties bekend waar huisplaatsen worden vermoed en is op één locatie een huisplaats vastgesteld. Deze laatste huisplaats is van zeer hoge archeologische waarde.

Het restgebied tussen de Woudweeren/Landsmeerderveld en de Broekervaart is vermoedelijk niet dicht bewoond geweest, maar ook hier zijn drie (mogelijke) huisplaatsen bekend.

Varkensland

Aansluitend op de westelijke grenssloot van de Oude Vennen is het Varkensland in zuidwestelijke richting ontgonnen. De aangetroffen huisplaatsen en vondstconcentraties suggereren dat er een ontginningsnederzetting haaks op de verkavelingsrichting heeft gelegen. Deze bewoning werd later verplaatst en in het verlengde van Watergang gesitueerd. Na de 17e eeuw is deze bebouwing verdwenen. In dit ontginningsblok zijn 6 locaties aangetroffen waar huisplaatsen aanwezig zijn geweest. Deze zijn echter door vervening aangetast; op één locatie zijn de archeologische resten niet verstoord. Deze locatie is van zeer hoge archeologische waarde.

In dit ontginningsblok worden tevens de archeologische sporen van een begraafplaats vermoed; dit op grond van de veldnaam Jodenkerkhof. Er heeft nog geen archeologisch onderzoek plaatsgevonden om dit te bevestigen.

Achternennen en Rietbroek, klooster Galilea Minor

Achternennen en Rietbroek vormen samen één ontginningsseenheid vanuit het voormalige riviertje de Ijp. De Ijp is voor het grootste gedeelte opgegaan in de Purmer, alleen de Dorre Ijp resteert nog (ten westen van Ipendam). Het gedeelte van de Achternennen dat binnen de gemeente Waterland ligt, wordt doorsneden door de Gouwsloot, die als tijdelijke achterdichting heeft gefungeerd voordat de verkaveling in zuidelijke richting werd opgestrekt. Er zijn in Achternennen drie archeologische vindplaatsen bekend. In de Rietbroek is de ontginning vermoedelijk in één keer doorgetrokken tot het riviertje De Leek. Deze ontginning heeft vermoedelijk geen achterdichting gehad (vanwege de afwatering op beide riviertjes) en de Overlekergrouw is waarschijnlijk dan ook een secundair aangelegde weg. Haaks op de verkavelingsrichting heeft een 12e of 13e eeuwse ontginningsnederzetting gelegen alhoewel geen sprake was van dichte bewoning. In de 14^e/15^e eeuw is de bewoning verplaatst naar de Overlekergrouw waar zich de kernen Groot Overleek en Klein Overleek ontwikkelden. Op 15 locaties in de Rietbroek zijn archeologische sporen van bewoning aangetoond. Er zijn nog geen sporen aangetoond van de Overleker molen, die door J.J. Dou wordt aangeduid op de Kaart van Uitwaterende Sluizen van West-Friesland en Kennemerland. In het noordoosten van Rietbroek heeft het klooster Galilea Minor gelegen. Archeologisch onderzoek heeft naast diverse vondsten een vrijwel complete plattegrond van het klooster opgeleverd. Het vondstmateriaal bestond onder andere uit aardewerk, diverse metalen voorwerpen (bijvoorbeeld een olielampje en een drietal emmerhengsels), fragmenten van een houten schaal en dierlijk en menselijk botmateriaal. Het klooster werd in 1431 gesticht, voor de aanleg van het klooster werd het land ongeveer een meter opgehoogd. Voor een deel werd de ophoging voor de kloostergebouwen gebruikt, voor een deel werden er moestuinen aangelegd. Het klooster heeft verschillende bouwfases doorgemaakt, waarin het complex niet alleen werd uitgebreid maar ook de houtbouw door steenbouw werd vervangen. In 1517 is er sprake van een complex van akkers omgeven door sloten en bomen en buiten het eigenlijke kloostercomplex zijn in die tijd ook een kloosterboerderij, een sluisje en een poortgebouw annex gastenverblijf verzezen. In de tweede helft van de 16^e eeuw komt er vrij snel een einde aan het klooster.¹⁰

Monnikenbroek

Vermoedelijk bleef de Monnikenbroek aanvankelijk buiten de bedijking van Waterland. Rond 1240 werd dit land verkocht aan de Norbertijner monniken die het land bedijkten en (her)ontgonnen. Mogelijk zijn de sporen van middeleeuwse bewoning door overstromingen uitgewist: er is slechts één veenterp bekend in de Monnikenbroek langs de Overlekergrouw. Mogelijke bewoning in de 16e en 17e eeuw is bekend uit schriftelijke bronnen. Op historische kaarten is deze bewoning niet terug te vinden en ook archeologisch zijn geen huisplaatsen uit de Nieuwe Tijd aangetoond.

Keerngouw en Leet, Binnenweeren en Verdeek/Buitenweeren

De Atjehgouw en de Overleker Gouw vormen de achtergrens van de ontginningsblokken Binnenweeren en Verdeek/Buitenweeren evenals de zijbegrenzing van het blok Keerngouw en Leet. De Keerngouw vormt de begrenzing tussen het ontginningsblok Keerngouw en Leet en de Binnenweeren.

De Binnenweeren zijn vermoedelijk ontgonnen vanuit het zuidwesten, vanuit een zijtak van de Waterlandse Die. Het blok Verdeek/Buitenweeren is vanuit tegenovergestelde richting ontgonnen.

Binnen deze veenontginningsblokken zijn 28 locaties bekend waar zich de restanten van veenterpen bevinden. Een viertal hiervan is van zeer hoge archeologisch waarde.

Op de historische kaart van J.J. Dou staat in het gebied Verdeek een eendenkooi aangeduid, deze is archeologisch nog niet aangetoond, maar lijkt wel herkenbaar in het huidige landschap. Ook op deze kaart staat in het gebied Binnenweeren een Meelmolen aangeduid. De exacte locatie van deze molen is onbekend.

¹⁰ Besteman, 1975

Polder Katwoude

Binnen de polder Katwoude zijn drie verkavelingsrichtingen te herkennen, maar waarschijnlijk betreft het in alle gevallen secundaire verkavelingen. Het begin van de ontginningen wordt gedateerd rond het jaar 1000, vermoedelijk zijn de huisplaatsen die langs het veenstroompje de Zedde zijn aangetroffen de oudste aanwijsbare bewoningsplaatsen. Later is de bewoning opgeschoven en is een rij huisterpen ten noorden van de Hoogendijk ontstaan. De oorspronkelijke ontginningen hebben enige tijd buitendijks gelegen en door overstromingen kan het oorspronkelijke verkavelingspatroon zijn verdwenen. Nadat Katwoude rond 1320 geheel bedijkt was, als onderdeel van de dijkkring van Zeevang, is in elk geval het zuidelijk deel uitgegeven als cope-ontginning, hetgeen de aanwezigheid van een herverkaveling een reële mogelijkheid maakt.¹¹

Binnen deze veenontginningsblokken zijn 28 locaties bekend waar zich de restanten van veenterpen bevinden, twee daarvan zijn van zeer hoge archeologische waarde.

Aan het eind van de Middeleeuwen verplaatste de bewoning zich naar de dijk: de veenterpen werden verlaten. In 1645 werd een eendenkooi aangelegd in de polder. Deze staat aangegeven op de Kaart van uitwaterende sluizen van J.J. Dou (ca. 1680) en de mogelijke restanten van deze eendenkooi (de centrale vijver) zijn in het huidige landschap nog herkenbaar. Op de kaart van Dou is tevens de Katwouder molen aangeduid, in de uiterste noordoosthoek van de polder. De poldermolen is in 1649 gebouwd om de uitwatering van de polder te verbeteren.

Hemmeland

Binnen de (vermoedelijke) ontginningseenheid van Hemmeland en Markgouw¹² heeft hoogstwaarschijnlijk een nederzetting gelegen die in 14^e eeuwse bronnen Helsem wordt genoemd. In de loop van de 14^e of 15^e eeuw zou deze nederzetting zijn verdwenen.

Het Hemmeland bleef lange tijd ondedijkt: het lag niet binnen de bedijking van Waterland en ook de Norbertijnen monniken bedijkten het gebied niet nadat ze het in bezit hadden gekregen.

Er heeft nog geen archeologisch onderzoek plaatsgevonden in het Hemmeland.

Kleine ontginningsblokken rondom de Belmermeer en Kerk Ae

In de kleine ontginningsblokken Tweehonderd Deimt, 't Eiland, Mijsenhemmen en de ontginning ten noordwesten van de Aandammergouw zijn zeer weinig archeologische sporen van bewoning bekend. In de drie laatstgenoemde blokken bedekt een dikke kleilaag de onderliggende veengrond: hierdoor kunnen huisplaatsen moeilijk door middel van oppervlaktekarteringen worden opgespoord. Een tweede mogelijkheid voor het ontbreken van archeologische vindplaatsen kan liggen in de natheid van het gebied, dit geldt met name voor Mijsenhemmen: het gebied werd mogelijk niet geschikt geacht voor ontginning en bewoning. Alleen in het blok Tweehonderd Deimt zijn twee vermoedelijke huisplaatsen aangetroffen.

Binnengouw en Buitengouw, Opperwoud

De Binnengouw-ontginning is een voortzetting van de Buitengouw. Beiden zijn georiënteerd op de Ooster Ee. In de Buitengouw zijn geen huisplaatsen bekend. Wel zijn de restanten van vier molenplaatsen (de zogenaamde Poelmolens) en de bijbehorende dijk van zeer hoge archeologische waarde.

In de Binnengouw zijn zeer veel restanten van een ontginningsnederzetting bekend, vooral langs de zuidelijke grens van de ontginning. De nederzetting die hier heeft gelegen kan worden geïdentificeerd als Midwoude.¹³ Gedurende de 17^e eeuw is de bebouwing van het dorp en de kapel verdwenen. Langs de weg Dijkeinde, of op korte afstand ten noorden daarvan, liggen 24 locaties waar huisterpen zijn aangetoond of worden vermoed. Twee van deze vindplaatsen zijn van zeer hoge archeologische waarde. Bij de aanleg van de weg zijn veel van de huisplaatsen die er liggen gedeeltelijk vergraven.

¹¹ Soonius, Bekius en Molenaar, 2001, p. 87

¹² Voor verdere beschrijving van Markgouw (nieuwbouwwijk van Monnickendam): zie xx

¹³ Dit blijkt uit veldnamenonderzoek. Soonius, Bekius en Molenaar, 2001

Opperwoud is een verdere voortzetting van de ontginning Buitengouw en Binnengouw; ook deze ontginning is georiënteerd op de Ooster Ee. Opperwoud was mogelijk ook de naam van het buurtje dat hier heeft gelegen en dat in de 17^e eeuw is verdwenen. Het meest zuidelijke deel van Opperwoud kent geen eenduidige verkavelingsrichting. In dit gebied zijn echter wel de meeste huisplaatsen aangetroffen. Vier vermoedelijke of aangetoonde huisplaatsen liggen direct ten zuiden van Dijkeinde, de overige 8 huisplaatsen (waarvan een van zeer hoge waarde) liggen in het zuidelijk deel van Opperwoud.

Rijperweeren en Westend

Ten zuidwesten van Zuiderwoude (Westend) is de verschuiving van de veenontginningsnederzetting archeologisch goed bewaard gebleven. De groep huisplaatsen waaruit de nederzetting bestond is tweemaal verplaatst, waardoor de oude huisplaatsen niet zijn vergraven of overbouwd en goed bewaard zijn gebleven. Een terrein waar de restanten van dertien tamelijk goed geconserveerde huisplaatsen zich bevinden, gelegen langs het Zwet, is van zeer hoge archeologische waarde. Op een zestal andere terreinen zijn eveneens de sporen van huisplaatsen aangetoond of vermoed.

Tussen de Rijperweg en de Molensloot liggen de restanten van de huisplaatsen die deel uitmaakten van Onderwoude. Onderwoude is uit schriftelijke bronnen van de 14e eeuw bekend als parochie. In totaal liggen er hier 23 huisplaatsen, waarvan er één van zeer hoge waarde is.

Droogmakerijen

De kleine droogmakerijen van de Belmermeer en de Broekermeer werden in de eerste helft van 17e eeuw drooggemaakt. In 1626 werd een begin gemaakt met de aanleg van de bedijkingen en in 1628 was de drooglegging gereed. Bij het droogleggen werd, in Waterland voor het eerst, gebruik gemaakt van windmolens. Hoewel nog geen archeologische restanten van de poldermolens van de Belmermeer en Broekermeer zijn aangetoond, kunnen in de ondergrond mogelijk nog sporen van deze molens in de bodem aanwezig zijn. Op de kaart van J.J. Dou staan in beide polders drie molens aangeduid. In de Broekermeer staat tevens enige bebouwing aangeduid. Op de kaart die Cornelis Schoon in 1765 maakte, zijn langs de Broekervaart een tweetal buitenplaatsen met tuinaanleg afgebeeld: Meer-Sorg en Spreeuwenburg. De molens in de Belmermeer en Broekermeer zijn in de loop van 19^e eeuw verdwenen.

De Monnikenmeer en de Noordmeer werden in de tweede helft van de 19^e eeuw drooggemaakt.

De ontginning van het Purmerland heeft hoofdzakelijk plaatsgevonden vanuit de Purmer Ee en een zuidelijke tak van deze veenstroom: de IJp. Door inklinking van het veen en het uitwaaien van deze veenstromen ontstond het Purmermeer, wat grote delen van ontginningen en nederzettingen wegspoelde. Ook delen van de ontginningen van bijvoorbeeld Katwoude, Achtervennen, Rietbroek en Monnikenbroek verdwenen deels in het zich uitbreidende water van de Purmer. In 1620 werd een begin gemaakt met de droogmaking: er werd een ringdijk aangelegd en er werden molens gebouwd waarna met het uitmalen van het water werd begonnen. In 1622 viel de Purmer droog. In de zuidelijke punt van de Purmer werd een stuk oud veenland, De Nes, mee ingepolderd. De Nes werd voorzien van een eigen dijkje en had een aparte waterhuishouding. In de periode 1639 -1738 werd De Nes twee maal van een eigen molentje voorzien, maar de eerste molen waaide omver en de tweede molen brandde. In het begin van de 20^e eeuw werd besloten De Nes te vervenen en na de vervening droog te maken. Alleen het zuidwestelijke deel van De Nes is niet door deze vervening aangetast.

Grenzend aan de Nes, langs de ringdijk van de Purmer, lag het slot IJpenstein. IJpenstein werd in 1622 gebouwd als schans, maar fungeerde meer als buitenplaats met tuinaanleg. Het slot is op diverse historische kaarten afgebeeld, onder andere op de kaart van J.J. Dou (ca. 1680). In 1872 werd het slot verkocht en afgebroken. Op de locatie van het kasteel werd een boerderij gebouwd. Mogelijk zijn in de ondergrond nog restanten van het slot IJpenstein aanwezig.

De Purmerpolder werd bemalen door vijf molengangen van elk drie molens. In het Waterlandse deel van de Purmer ligt één van deze molengangen: ten zuiden van het Stinkevuil (de Purmer Ee) langs de ringdijk. Aan het eind van de 19e eeuw maakte het stoomgemaal de molens van de Purmer overbodig: in 1909 werd

de laatste molen afgebroken. Archeologische restanten van de molens zijn nog niet aangetoond maar kunnen mogelijk nog in de bodem aanwezig zijn.

De bewoning in de Purmer lag verspreid langs de wegen in de lengterichting van de polder, zoals op de kaart van J.J. Dou duidelijk te zien is. Van deze 17^e eeuwse bewoning zijn nog geen archeologische sporen bekend.

B. Marken en Markermeer

Een deel van het grondgebied van de gemeente Waterland bestaat uit het Markermeer en IJsselmeer. Bij het begin van de veenontginningen was dit gebied nog bedekt met veen. Bij stormvloed in de tweede helft van de twaalfde eeuw ging veel land verloren, het Almere (de voorloper van de Zuiderzee, breidde zich sterk uit. In deze periode werd Marken een eiland.

In de 13^e eeuw kwam Marken in het bezit van Friese monniken. In een schriftelijk bron, de verbeurdverklaring van het bezit van de monniken door de graaf van Holland, daterend uit 1345, wordt melding gemaakt van twee boerderijen, het westhuse en het oesthuse, een aanzienlijke veestapel en nog 21 huizen.

De woonterpen die vanaf de 13^e / 14^e eeuw werden aangelegd om op te wonen, de werven, zijn voor een deel nog in het huidige landschap zichtbaar. Uit de geschiedenis zijn er 27 werven bij naam bekend: Altena, de Buurten (1, 2 en 3), de Eynste werf, de Groote werf, de Griet Jans werf, de Heuvel, de Houtmanswerf, de Jan Baligswarf, de Jan Reynseswerf, de Kets, de Kerkbuurt, de Koevordenwerf, Kortjenne, de Kloosterwerf, de Kleine Kloosterwerf, de Kraaienwerf, de Moeniswerf, de Monnikenwerf, de Noorderwerf, de Pouwelswerf, de Remmitswerf, de Roosenwerf, de Swijnswerf, de Symon Gerritswerf, de Thamiswaarf en de Wittewarf. De meeste zijn vermoedelijk in de 15^e of 16^e eeuw ontstaan, al is dat archeologisch nog niet aangetoond.

De Monnikenwerf, de huidige Kerkbuurt, is de vroegst bekende werf. Deze is vermoedelijk ontstaan op de plek waar de Friese monniken ooit een boerderij ('westhuse') bezaten.¹⁴ De langgerektheid van Monnikenwerf/Kerkbuurt, de terp is circa 90 meter lang, en de ligging aan de Buurter Wijde Sloot leiden tot de interpretatie van deze structuur als een oevermarktstructuur.

Van enkele werfnamen is niet duidelijk of ze daadwerkelijk een zelfstandige werf representeren of een oude benaming zijn voor nu anders genoemde werven. Tegenwoordig bestaan er nog 15 werven, waarvan er 12 dicht bewoond zijn.¹⁵ De drie werven die niet bewoond zijn, zijn wettelijk beschermde archeologische monumenten: Remmitswerf, de Heuvel en Noorderwerf. Een aantal werven is in zee verdwenen: de Kloosterwerf, de Thamiswaarf, de Houtmanswerf en de Kraaienwerf. Op de kaart van de Uitwaterende Sluizen in Kennemerland en West-Friesland (1745) is de situatie van vóór het verdwijnen van deze werven te zien. Op de bodem van het IJsselmeer zijn nog sporen van werven en infrastructuur (verkavelingsloten of dijken en wegen bijvoorbeeld) te verwachten.

De oudste archeologische sporen die tot nu toe op Marken zijn aangetroffen dateren van de 14^e, mogelijk van eind 13^e eeuw.

C. De historische dorpskernen

De gemeente Waterland kent meerdere historische kernen, te weten Monnickendam, Marken, Broek in Waterland, Zuiderwoude, Uitdam, Watergang, Katwoude en Overleek. Zoals al uit de beschrijving van het buitengebied naar voren kwam zijn deze historische kernen vermoedelijk allemaal ontstaan na verplaatsing van een eerdere nederzetting en soms zelfs meerdere. Bij de meeste van de dorpen van Waterland heeft na de periode van de eerste bewoning ook een tijdelijke bewoning op veenterpen plaatsgevonden. De huidige plaats van de dorpen dateert vermoedelijk uit de 14^e eeuw¹⁶. Veel dorpen gaan in die tijd over op

¹⁴ Aarsen, Dingemans & Kooiman, 2000, p. 3

¹⁵ Bewoond zijn: de Buurten, Kets, 't Fort, de drie werven van de Kerkbuurt, de Wittewarf, de Grotewarf, de Rozenwerf en de Moeniswerf.

¹⁶ Boschma-Aarnoudse, 2003, p.37

een niet-agrarische economie waarin handel, scheepvaart en nijverheid domineren. De historische kernen van Monnickendam, Broek in Waterland, Zuiderwoude, Uitdam, Marken, IJpendam en Watergang zijn op de cultuurhistorische waardenkaart aangeduid als gebieden van hoge archeologische waarde. Deze kernen bevatten de archeologische sporen van bewoning vanaf de Late Middeleeuwen. Deze sporen kunnen een veelheid aan informatie leveren over de ruimtelijke ontwikkeling van de kernen en het leven in deze steden en dorpen. Typisch voor de Waterlandse kernen is de bouw van woningen in hout, gecontinueerd tot in de 19^e eeuw.

Marken, Monnickendam, Broek in Waterland, Zuiderwoude en Watergang zijn beschermde dorpsgezichten.

Marken

De historische kern van Marken wordt op de Cultuurhistorische Waardenkaart aangeduid in twee delen. Het betreft de Kerkbuurt, bestaande uit de Grootewerf en de werven van de Kerkbuurt, en de Havenbuurt, bestaande uit de werven Altena en Buurt 1, 2 en 3. De archeologische karakteristieken zijn reeds beschreven in B. Marken en Markermeer.

Monnickendam

Monnickendam ontstaat in de eerste helft van de 13^e eeuw. Over de vroegste ontwikkelingen van de stad zijn nog niet veel gegevens bekend. Uit archeologisch onderzoek in de huidige Kerkstraat blijkt wel dat het vroegste Monnickendam vermoedelijk een langwerpige handelsterp is geweest. De dwangburcht van de heer van Waterland, Swaensborch of Swanenburch, werd aan het eind van de 13^e eeuw verwoest gedurende de opstanden tegen de uitbreidende invloed van de Hollandse adel. Over deze burcht en de exacte ligging ervan is niet zo veel bekend: waarschijnlijk was de burcht opgetrokken in hout op een plek die ook in de tijden erna bekend stond onder de naam Hofvennen of Hofland. Dit land was gelegen aan de westelijke stadsgracht van Monnickendam.¹⁷

In de eerste helft van de 14^e eeuw groeide de nederzetting zeer snel. Historische bronnen met betrekking tot de grafelijke inkomsten maken melding van toenemende opbrengsten uit de sluis, jaarmarkten en tijs. In 1356 krijgt Monnickendam het stadsrecht en in de periode tot het begin van de 15^e eeuw wordt de stad mogelijk een aantal malen uitgebreid. Het vrouwenklooster Mariengaarde ligt in elk geval aan het begin van de 15^e eeuw ook binnen de stad. Naast dit klooster wordt in 1406 begonnen met de bouw van de Nicolaaskerk.

De bloei van Monnickendam drijft op de toenemende handel en scheepvaart met voornamelijk Scandinavië en de Oostzee. De afdamming van de Purmer Ee aan het einde van de 14^e eeuw wordt in Monnickendam gezien als een bedreiging voor de scheepvaart. Men probeert tevergeefs de aanleg van de dam tegen te houden; de gevreesde belemmering van de scheepvaart valt in eerste instantie mee. Pas vanaf de tweede helft van de 15^e eeuw neemt de voorspoed van Monnickendam af: er moeten meer lasten worden afgedragen aan het grafelijk gezag en rond 1500 wordt de stad een aantal malen getroffen door brand en pest.

De versterking van de stad, deels in de vorm van muurwerk en deels in de vorm van wallen door wordt in 1575 vernieuwd met vier poorten en vier bastions. Ook worden de stedelijke voorzieningen verbeterd en de stad verfraaid maar dit alles kan een periode van neergang na 1650 niet voorkomen. De belangrijkste oorzaak hiervan is de verandering van de handelsstromen in het economische netwerk waarvan Monnickendam (en de overige Zuiderzee-steden) deel uitmaakten.

De ruimtelijke ontwikkeling van Monnickendam vanaf het midden van de 16^e eeuw is te volgen met behulp van historisch kaartmateriaal. Op de kaarten van onder andere Jacob van Deventer (ca. 1560), Boxhorn (1632) en De Wit (1680) is duidelijk te zien hoe de verdedigingswerken van de stad zich ontwikkelen en hoe de bebouwing van de stad zich uitbreidt.

¹⁷ Groesbeek, 1981, p. 276

Binnen de historische kern van Monnickendam is op een aantal plaatsen archeologisch veldonderzoek uitgevoerd en er zijn een aantal archeologische vondsten bekend. De opgravingen aan de Kerkstraat hebben de oudste vondsten opgeleverd. Uit de derde kwart van de 13^e eeuw dateren de sporen van een langgerekte terpachtige ophoging. Hier was een industrieel complex gelegen: sporen van werkplaatsen en ovens zijn aangetroffen hoewel de precieze functie van deze werkplekken niet is vastgesteld.

Broek in Waterland

Broek in Waterland is ontstaan doordat lineaire veenontginningsnederzettingen naar elkaar opschoven en aan elkaar groeiden. De geconcentreerde bewoning ontstond op een verkeersknooppunt, hiermee samenhangend vervulde Broek in Waterland een functie als handelscentrum. De oudste vermelding van Broek in Waterland dateert van de 13^e eeuw, er zijn echter weinig archeologische gegevens met betrekking tot de vroegste ontwikkeling van Broek. Over de periode na de Middeleeuwen is meer bekend. Enige informatie over de topografie van Broek is afkomstig uit het Kaartboek van Waterland (1588/89). Op de kaart is de later plattegrond van Broek reeds in beginsel aanwezig. In 1634 wordt de Broekervaart aangelegd.

De eerste helft van de 17^e eeuw is een periode van welvaart voor Broek. Handel, zeevaart en haringvisserij zijn de belangrijkste bronnen van inkomsten. In de tweede helft van de 17^e eeuw verdwijnt de handel en scheepvaart naar de achtergrond en wordt veeteelt de dominante economische activiteit in Broek. Broek wordt in de 18^e eeuw een woonplaats voor vermogende burgers, voor een deel zijn dat Amsterdamse kooplieden. Bij hun huizen worden geometrische tuinen aangelegd, vanaf 1800 komen ook de landschapstuinen in zwang. Op een zeer gedetailleerde kaart van Cornelis Schoon (1756) is niet alleen de bebouwing van Broek afgebeeld, maar zijn ook de tuinen in de dorpskern afgebeeld. Door de stormvloed van 1825 die een groot deel van Waterland overstroomt worden veel van de tuinen verwoest; ze worden niet opnieuw aangelegd.

Zuiderwoude

Zuiderwoude is het oudste dorp van Waterland. Het dorp had in de elfde eeuw reeds een eigen kapel. In de 16e en 17e eeuw beleefde het dorp een bloeiperiode: het dorp was dichter bebouwd dan nu het geval is, er was een aantal industriemolens en handelschepen voeren op Suriname, De Levant en de Oostzee. In de 18^e eeuw zette het verval van Zuiderwoude in: veepest en protectionistische maatregelen van Amsterdam waren daar de oorzaak van. Archeologisch gezien is er nog weinig bekend van de historische kern van Zuiderwoude, hoewel de lange bewoningsgeschiedenis ongetwijfeld zijn sporen heeft nagelaten in de bodem.

Watergang

Watergang is een lineaire veenontginningsnederzetting. Watergang is een van de nederzettingen die bij de economische heroriëntatie in de 14^e en 15^e eeuw verschoof naar de economische interessante verkeersader. Archeologisch gezien is er nog niet veel bekend van Watergang. Het historische lint is nog geen onderwerp geweest van archeologisch onderzoek. Gezien de bewoningsgeschiedenis vanaf de late middeleeuwen kunnen wel archeologische sporen verwacht worden.

Ijpendam

Evenals de andere dorpen is Ijpendam ontstaan als een ontginningsnederzetting. Ijpendam is ontstaan op de plek waar in de twaalfde eeuw een dam in het riviertje De Ijp werd aangelegd. Net als bij Watergang het geval is, is archeologisch nog weinig van het dorp bekend. Er heeft nog geen onderzoek in de historische kern plaatsgevonden, wel is de verwachting voor het aantreffen van archeologische waarden hoog.

Uitdam

Uitdam is gelegen langs de Waterlandse Zeedijk ter hoogte van het Uitdammer Die. De afdamming van de Uitdammer Die vond plaats in de 12^e eeuw, bij de aanleg van de Waterlandse dijkkring. De eerste vermelding van Uitdam dateert uit 1342. In het verleden verdiende veel Uitdammers hun brood door het slepen van koopvaardijsschepen in scheepskamelen over het Pampus naar de haven van Amsterdam. Door de opening van het Noordhollandskanaal in de 19^e eeuw was er geen behoefte meer aan deze activiteit. Ook in Uitdam heeft nog geen archeologisch veldonderzoek plaatsgevonden. Wel worden direct ten zuiden van de historische kern de archeologische resten vermoed van een aantal huizen die in de periode 1738-ca. 1810 zijn afgebroken.

Katwoude en Overleek

Beide kernen zijn niet op de Cultuurhistorische Waardenkaart geregistreerd als terreinen van archeologische waarde. De begrenzing van de historische kernen is op die kaart bepaald aan de hand van de situatie in 1849-1859 (Grote historische Provincie Atlas). In die periode was er in Katwoude en Overleek nauwelijks sprake van een bewoningskern. Ook in de periode daarvoor, vastgelegd op de oudste Kadastrale Minuut was de bebouwing zeer spaarzaam en verspreid. Voor de beschrijving van de archeologische karakteristieken wordt verwezen naar de beschrijving van het buitengebied (resp. Polder Katwoude en Rietbroek).

D. De dorpsbebouwing buiten de historische kernen

In Waterland is vooral Monnickendam in de twintigste eeuw belangrijk gegroeid. De voormalige ontginningsblokken Markgouw en Ringershemmen zijn nu volledig bebouwd. In deze omgeving kan de 14^e eeuwse nederzetting Helsem gelegen hebben. De archeologische waarde van het gebied heeft vermoedelijk zeer te lijden gehad onder de aanleg van de nieuwbouwwijken.

Aan de zuidrand van de Markgouw, langs De Poel, heeft een viertal molens gestaan. Het is onduidelijk of hiervan nog resten in de bodem aanwezig zijn.

Ook Marken, Broek in Waterland en Ipendam zijn aanzienlijk gegroeid hoewel niet in dezelfde mate als Monnickendam. In Ipendam langs het Molenpad, aan de noordoostelijke rand van de bebouwing langs de Purmer Ringvaart, heeft een aantal molens gestaan. Op de kaart van J.J. Dou staan op deze locatie drie molens afgebeeld, er zijn echter geen meldingen van archeologische vondsten op deze plek.

De overige lintdorpen zijn vooral verdicht met nieuwe bebouwing in de 20^e eeuw.

5. ARCHEOLOGISCHE GEBIEDSBESCHRIJVINGEN: EEN INSTRUMENT VOOR BELEID

Toelichting

Bijzondere archeologiegebieden, zoals aangeduid op de kaart, hebben bijzondere archeologische waarden. Bij nieuwe ontwikkelingen is verkennend archeologisch onderzoek vereist. De gemeente voert hiervoor een beleid gericht op behoud, herstel of vernieuwing van waardevolle elementen en structuren.

Dit betekent dat slechts bij bodemverstorende werkzaamheden binnen plannen die een bepaalde maat te boven gaan rekening dient te worden gehouden met archeologische waarden. Daarbij wordt een regime-indeling in verschillende categorieën "Archeologisch waardevol gebied" gehanteerd, elk met eigen archeologiecriteria. Beneden de in de archeologiecriteria genoemde omvang hoeft met archeologische waarden geen rekening te worden gehouden. De gemeente Waterland kent géén volledig archeologievrij gebieden. Het is niet uitgesloten dat voortschrijdend inzicht in de toekomst tot het instellen van een dergelijke gebied kan leiden.

Het gemeentebestuur geeft door middel van archeologieregimes aan welk niveau van archeologiebeleid in een bepaald gebied als 'redelijk' kan worden beschouwd. De regimes komen tot stand op basis van de bekende archeologische waarden, de kennis van de geschiedenis en de eventuele recente bodemverstoringen die bekend zijn, zoals (diep)ploegen en funderingen. Gezamenlijk leiden deze gegevens tot een verwachting met betrekking tot het aantreffen van archeologische sporen in de bodem. Deze verwachting is op basis van ervaring omgezet in archeologieregimes met de bijbehorende criteria. Indien een bouwplan kleiner is dan de voor het gebied aangegeven archeologiecriteria, is geen afweging van het archeologisch belang noodzakelijk. In deze gevallen werkt de gemeente wel mee aan een eventuele vrijwillige opgraving van het terrein door de Archeologische Werkgroep.

De wettelijke grens voor het betrekken van het archeologisch belang bij ruimtelijke plannen is op een planomvang van 100 m² gesteld. Het gaat hierbij om die gebieden waarvoor nog geen nader archeologisch onderzoek is uitgevoerd op basis waarvan uitspraken over het archeologisch belang van die gebieden kunnen worden gedaan. In de gemeente Waterland is dit onderzoek wel uitgevoerd en kan verscheidenheid worden aangebracht tussen de verschillende gebiedsdelen van de gemeente met betrekking tot de planomvang waarbij rekening gehouden moet worden met het archeologisch belang. Soms is de planomvang waarbij met archeologie rekening gehouden moet worden hierdoor kleiner, maar meestal is het groter.

Uitgangspunt van het beleid is om de archeologische waarden zoveel mogelijk in de bodem te bewaren en pas over te gaan tot opgraven als het plan, ondanks eventuele aanpassingen, tot verstoring van die waarden leidt. Daarbij zullen alleen die waarden worden onderzocht en gedocumenteerd die door de uitvoering van de planwerkzaamheden worden bedreigd. Binnen de historische dorpskernen van Waterland zullen, vanwege het belang van behoud van archeologische waarden, beperkingen worden gesteld aan het aanleggen of uitbreiden van ondergrondse ruimtes. Deze beperkingen zullen worden vastgelegd in het bestemmingsplan en de gemeentelijke bouwverordening.

Daarnaast is van belang, dat bij restauratiewerkzaamheden van bouwkundige monumenten rekening wordt gehouden met het zonodig documenteren van bouwhistorische waarden. Indien bij deze werkzaamheden de bodem wordt geroerd dient steeds nagegaan te worden of de archeologische sporen hieronder te lijden zullen hebben. Als dat het geval is, zal documenterend archeologisch onderzoek noodzakelijk zijn.

Voor het buitengebied wordt het archeologieregime gerealiseerd door middel van een dubbelbestemming archeologisch waardevol gebied in het bestemmingsplan met een bijbehorend vergunningstelsel. Dit vergunningstelsel geldt bij grondroerende werkzaamheden die dieper reiken dan een vastgestelde diepte in een gebied met een bepaalde grootte. Deze grondroerende werkzaamheden kunnen bijvoorbeeld bestaan uit het ploegen van een perceel dieper dan de vastgestelde diepte of het afgraven van grond. Ook

peilverlagingen worden hiertoe gerekend, omdat de natte bodem van de Waterland veel archeologische sporen heeft bewaard, die door uitdroging van de bodem als gevolg van peilverlaging kunnen verdwijnen.

In die gevallen waarbij rekening dient te worden gehouden met archeologische waarden wordt steeds, eventueel na vooroverleg met een archeologisch deskundige, eerst een archeologisch bureauonderzoek verricht, op basis waarvan eventuele vervolgstappen worden genomen. Afweging van de aanwezige archeologische belangen tegen andersoortige belangen kan immers slechts na archeologisch vooronderzoek plaatsvinden.

Een overzicht van de diverse te ondernemen stappen bij concrete planvorming wordt gegeven in hoofdstuk 7.

**Werven, Archeologisch Rijksmonument
(WATE001A t/m WATE003A)**

Beschrijving

Door het rijk zijn in Marken 3 werven aangewezen als beschermd archeologisch rijksmonument. Het betreft De Heuvel, Noorderwerf en Remmitswerf.

De overblijfselen bevinden zich direct onder de bouwvoor en bestaan onder meer uit oude funderingen, ophogingslagen en afgedankt huisraad.

De werven zijn in de loop van de middeleeuwen, mogelijk al vanaf de tweede helft van de 13^e eeuw, opgeworpen door de bewoners om zich te beschermen tegen wateroverlast. Ze zijn allen nog als verhoging waarneembaar in het landschap

Waardebepaling

Vanwege de aanwezigheid van diverse bewoningssporen die voor de toekomst behouden moeten blijven hebben de terreinen een zeer hoge archeologische waarde toegekend gekregen.

Regime

De terreinen zijn door het Rijk ingevolge de Monumentenwet 1988 beschermd, op het bestemmingsplan wordt het als zodanig aangeduid. Aanvragen voor vergunningverlening dienen te lopen via de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed te Amersfoort. Voor het terrein wordt tevens een metaaldetectorverbod ingesteld.

Criteria

Voor elke bodemingreep dient een vergunningaanvraag te worden gedaan bij de minister.

**Verdronken werven
(WATE004A t/m WATE005A)**

Beschrijving

Op de kaart uit circa 1680 van J.J. Dou is Marken voornamelijk aan de zuidkant groter dan dat nu het geval is. De de loop van de 18^e eeuw werden de Grote Kloosterwerf, de Thamiswerf, de Houtemans werf en de Kraaijenwerf door het water verzwolgen. Het is niet duidelijk waarheen de bewoners van deze werven vertrokken zijn na het verlaten van hun huizen. Op de locatie van de Grote Kloosterwerf lag waarschijnlijk het oosthuis met de Mariakapel van het klooster Mariengaarde. Op deze locatie zijn in het midden van de 18^e eeuw bij zeer lage waterstand de resten van een begraafplaats waargenomen.

Waardebepaling

Gebaseerd op de geschiedenis van het gebied kunnen archeologische sporen op en in dit deel van de bodem van het Markermeer verwacht worden. Deze sporen kunnen concreet bestaan uit fundamente van huizen, afvalkuilen, waterputten, beerputten, paalsporen van huizen, gebruikvoorwerpen, gereedschappen, de restanten van menselijke begravingen.

Archeologieregime

Ter plaatse van de vondsten van het verdwenen werven is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlak.

Dit regime wordt gerealiseerd door middel van een dubbelbestemming als archeologisch waardevol gebied van de eerste categorie en een daaraan gekoppeld vergunningenstelsel.

Archeologiecriteriën

Bij alle grondroerende werkzaamheden in en op de bodem van dit gebied, zoals het aanleggen van natuuroevers en baggeren, moet rekening gehouden worden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Overige werven op Marken (WATE006A t/m WATE010A)

Beschrijving

De overige werven op Marken (de Kerkbuurt en de Havenbuurt niet meegerekend, zij worden gerekend tot de historische dorpskernen) zijn tegenwoordig dichtbebouwd. Uit diverse archeologische onderzoeken blijkt dat restanten van vroegere bewoning dicht onder het oppervlak aanwezig is. De Moeniswerf, de Roosenwerf, de Grootwerf en de Witwerf zijn ontstaan vanaf de 15^e eeuw. De werf Kets is vermoedelijk al voor die tijd ontstaan.

Waardebepaling

Archeologische waarden zijn bekend vanaf dicht onder het oppervlak. Sporen van bewoning vanaf de Late Middeleeuwen kunnen verwacht worden reeds binnen enkele decimeters onder het maaiveld. Zij kunnen concreet bestaan uit fundamente van huizen, ophogingen, afvalkuilen, waterputten, beerputten, paalsporen van huizen, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

Archeologieregime

Ter plaatse van de Marker werven is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de werven als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven.

Archeologiecriteriën

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 100 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Historische dorpskernen Marken, Zuiderwoude, Broek in Waterland, Ipendam. Watergang en Uitdam en historische stadskern Monnikendam (WATE011A t/m WATE 018A)

Beschrijving

De historische stads- en dorpskernen zijn op de AMK aangegeven als terreinen van hoge archeologische waarde¹⁸ op basis van het historische kaartbeeld van rond 1850. Voor de meeste dorpskernen geldt dat zij in de 14^e eeuw naar de huidige locatie zijn verschoven om een gunstige ligging aan handelsroutes te realiseren. Monnikendam is in de eerste helft van de 13^e eeuw ontstaan. In Monnikendam en op Marken

¹⁸ Monumentnummer 14657

zijn archeologische waarnemingen bekend, in de overige dorpskernen heeft nog geen archeologisch onderzoek plaatsgevonden.

Waardebepaling

Ondanks het ontbreken van bekende archeologische waarnemingen in de meeste dorpskernen kunnen, gebaseerd op de geschiedenis, sporen van bewoning vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit fundamente van huizen, ophogingen, afvalkuilen, waterputten, beerputten, paalsporen van huizen, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen alsmede sporen van werkplaatsen en handelsactiviteiten. In de bestaande bebouwing van vóór 1945 kunnen nog onbekende bouwhistorische waarden aanwezig zijn.

Archeologieregime

In de dorpskernen van Waterland is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de historische stads- of dorpskern als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast worden in het bestemmingsplan en de gemeentelijke bouwverordening beperkingen gesteld aan het aanleggen of uitbreiden van ondergrondse ruimtes.

Tevens komt er een regeling om in het kader van het verstrekken van sloop- en bouwvergunningen te toetsen op archeologische (en eventuele bouwhistorische) waarden en om slechts te laten slopen tot op het maaiveld. Indien er in een te slopen pand bouwhistorische waarden aanwezig blijken, dienen deze waarden door een bouwhistoricus te worden gedocumenteerd, opdat deze informatie over de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorp niet verloren gaat.

OPTIE: Voor sloop- of bouwlocaties en braakliggende terreinen wordt een metaaldetectorverbod ingesteld.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 100 m² of groter en die dieper reiken dan 35 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Bij sloopwerkzaamheden van bebouwing van vóór 1945 dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van bouwhistorische waarden.

**Veenterpen van zeer hoge archeologische waarde
(WATE019A t/m WATE032A), Overige veenterpen
(WATE033A t/m WATE175A, WATE211A)**

Beschrijving

In de gehele gemeente Waterland komen veenterpen voor. Men vermoedt dat op deze terpen is gewoond. Voor een aantal terpen is bewoning ook aangetoond. Niet duidelijk is of er ook terpen zijn die voor andere activiteiten bedoeld warden.

Een deel van de veenterpen is op de AMK aangewezen als terrein van zeer hoge archeologische waarde. De archeologische sporen die bestaan uit funderingen, afvalkuilen, waterputten, beerputten, ophogingslagen en restanten van gebruiksvoorwerpen bevinden zich zeer dicht onder het maaiveld, vrijwel direct onder de grasmat. De overige veenterpen in de gemeente Waterland zijn niet van zeer hoge archeologische waarde. Hier zijn de archeologische resten van minder goede conservering of is de aanwezigheid van archeologische sporen nog niet aangetoond. Toch kunnen deze terreinen een veelheid aan informatie bevatten omtrent de bewonings- en ontginningsgeschiedenis van Waterland. Er kunnen bewoningssporen vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden.

Waardebepaling

Op basis van de aangetroffen archeologische sporen en hun goede conservering en/of hun herkenbaarheid in het huidige landschap zijn deze terreinen van hoge tot zeer hoge archeologische waarde.

Archeologieregime

Op het terrein van de huisplaatsen is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de aangetoonde en verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Dit regime wordt gerealiseerd door middel van een dubbelbestemming als archeologisch waardevol gebied van de eerste categorie en een daaraan gekoppeld vergunningstelsel.

Indien peilwijzigingen worden voorgesteld, zal rekening worden gehouden met de aanwezige archeologische waarden. Het verdient sterk de aanbeveling om zoveel mogelijk van deze veenterpen op te nemen in beheersgebieden waarin mede ten behoeve van de weidevogelstand een hoog polderpeil gehandhaafd blijft. Het verlagen van het slootwaterpeil (door middel van blokbemaling) dient zoveel mogelijk vermeden te worden.

Archeologiecriteria

Bij alle grondroerende werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

**Buitenplaatsen: Slot Ilpenstein, Meer-Sorg en Spreeuwenburg
(WATE176A, WATE177A, WATE178A)**

Beschrijving

De drie buitenplaatsen in Waterland werden in het begin van de 17^e eeuw aangelegd. Een buitenplaats was een landhuis met bijgebouwen, en een tuin of park. Een buitenplaats werd gesticht om voor kortere of langere tijd op het platteland te vertoeven en diende voornamelijk als statussymbool. Vanuit de buitenplaats werd ook het beheer georganiseerd van aan de buitenplaats verbonden landerijen of industriële bedrijven. Meer-Sorg en Spreeuwenburg verdwenen aan het eind van de 18^e of het begin van de 19^e eeuw, slot Ilpenstein werd in 1872 afgebroken.

Waardebepaling

Op de terreinen kunnen zich restanten bevinden van landhuis en bijgebouwen, alsmede van de tuinaanleg. Archeologische sporen zijn op deze terreinen nog niet aangetoond.

Archeologieregime

Op het terrein van de buitenplaatsen is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door middel van een dubbelbestemming als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie en een daaraan gekoppeld vergunningstelsel.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 100 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

**Religieuze terreinen: Klooster, grafveld en kerkterreinen met kerk (en kerkhof)
(WATE179A t/m WATE185A)**

Beschrijving

Het voormalige Cistercienserklooster Galilea Minor werd bewoond in de periode van 1432 tot na 1570. De overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat. Een deel van het complex is opgegraven, maar de resterende resten leveren een belangrijke bijdrage aan de bewoningsgeschiedenis van het gebied en het religieuze leven uit die tijd.

In het Varkensland op een terrein met de naam Jodenkerkhof bestaat de verwachting dat sporen van menselijke begravingen aanwezig zijn. Dit is echter nog niet door middel van onderzoek geverifieerd. Een aantal dorpen in Waterland heeft een kerkterrein, dat vermoedelijk vanaf de Late Middeleeuwen als zondanig in gebruik is. Het kerkterrein van Zuiderwoude is het oudst, hier heeft vermoedelijk al in de 11^e eeuw een kapel gestaan. Op geen van de kerkterreinen is een begraafplaats aanwezig die nog als zodanig in gebruik is. De meeste Waterlandse kerken zijn verwoest in de Tachtigjarige Oorlog en zijn in de 17^e eeuw op dezelfde plek herbouwd. Op de kerkterreinen kunnen dus in de bodem nog sporen van oudere voorganger van de huidige kerken aanwezig zijn. De Nicolaaskerk te Monnikendam, die niet te leiden heeft gehad van de verwoestingen rond 1573, staat mogelijk op de locatie van het eerdere klooster Mariengarde.

De Waterlandse kerken die in of na de 17e eeuw zijn gebouwd (bijvoorbeeld in Uitdam) zijn niet apart als terrein opgenomen, deze zijn opgenomen in het regime van de historische stads- en dorpskernen.

Waardebepaling

In de ondergrond van de terreinen zijn (mogelijk) fundamenten aanwezig van oudere voorlopers van de huidige kerkgebouwen, menselijke resten en sporen van grafrituelen. De bestaande kerkgebouwen zijn alle bouwkundig rijksmonument.

Archeologieregime

Ter plaatse van deze terreinen is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en begravingen op een relatief klein oppervlakte. Dit regime wordt gerealiseerd door middel van een dubbelbestemming als archeologisch waardevol gebied van de eerste categorie en een daaraan gekoppeld vergunningenstelsel voor de nu onbebouwde terreinen. OPTIE: Voor de terreinen wordt tevens een metaaldetectorverbod ingesteld.

Archeologiecriteria

Bij alle niet reguliere grondroerende werkzaamheden in de bodem van de deze terreinen moet rekening gehouden worden met de aanwezigheid van archeologische waarden, ook bij grondroerende werkzaamheden tijdens restauratiewerk. Ook bij restauratiewerkzaamheden van de kerken waarbij de bodem wordt geroerd zal rekening gehouden worden met archeologische waarden.

Molenplaatsen

(WATE186A t/m WATE196A)

Beschrijving

Op meerdere terreinen in Waterland hebben poldermolens gestaan. De meeste daarvan waren windpoldermolens die dienden om het overtollige water uit de polders naar het buitenwater te pompen. Deze molens bemaalden de polder Katwoude, de Purmer, De Broekermeer, de Belmermeer en de Monnikenmeer. Ook ten noordwesten en zuidoosten van Monnikendam werd water uitgemaal. Of de Overleermolen een uitmalende functie had is niet geheel duidelijk. De molen De Vriendschap, net buiten Monnikendam, was een zaagmolen. Ook bij IJpendam lag ten minste één industriemolen, een oliemolen. Geen van de molens functioneert nog, maar van de Hogendijkse molen (polder Katwoude), een van de molens van de Belmermeer en in de Monnikenmeerpolder is de molenromp bewaard gebleven. Er zijn niet van alle molens precieze dateringen van de molens bekend. De Meelmolen nabij Broek op de kaart van J.J. Dou uit ca. 1680 is niet als terrein opgenomen aangezien de exacte locatie hiervan niet kan worden vastgesteld.

Waardebepaling

Op historisch kaartmateriaal zijn molens aangegeven. Deze plaatsen zijn ook op de kaart met de archeologische waarden overgenomen. Mogelijk zijn in de ondergrond resten van de fundering van de molens en de eventuele molengangen terug te vinden.

Archeologieregime

Op de plaatsen waar molens hebben gestaan, is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van archeologische bodemsporen en voorwerpen.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij het als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast wordt in het bestemmingsplan een vergunningstelsel opgenomen.

Archeologiecriteriën

Bij alle grondroerende werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Dijken

(WATE197A t/m WATE200A)

Beschrijving

De dijkkring rond de Waterland kwam aan het einde van de 12^e eeuw of het begin van de 13^e eeuw tot stand. Deze werd aangelegd toen als gevolg van maaiveld dalingen het Almere zich uitbreidde tot de Zuiderzee en men zich tegen het opkomende water wilde beschermen.

Een aantal gebieden werd pas in de 13^e of 14^e eeuw bedijkt: de polder Katwoude werd aan de dijkkring van Zeevang toegevoegd en de huidige Monnikenbroek en Monnikendam werden waarschijnlijk al rond 1240 bij de Waterlandse dijkkring gevoegd door de Norbertijner monniken van het klooster Mariengarde.

Waardebepaling

De dijken zijn in de loop van de tijd op diverse manieren verstevigd, verzwaard en verhoogd. In de dijken kan echter nog altijd een kern verwacht worden van de 12^e- of 13^e-eeuwse dijk. Bovendien kan een doorsnede van een dijk informatie opleveren over de verschillende fasen van ophoging van de dijk en de materialen waarmee dat werd gedaan. Dit maakt de dijk een belangrijke bron van informatie, vooral omdat nog slechts weinig van deze informatie bekend is.

Archeologieregime

Voor de dijken is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van archeologische bodemsporen.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij het als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast wordt in het bestemmingsplan een vergunningstelsel opgenomen.

Archeologiecriteriën

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 100 m² of groter dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Droogmakerijen

(WATE201A t/m WATE205A)

Beschrijving

De droogmakerijen van de Purmer, de Broekermeer en de Belmermeer zijn in het begin van de 17^e eeuw drooggelegd. De Monnikenmeer en de Noordmeer zijn in het midden van de 19^e eeuw drooggemaakt. Al deze gebieden zijn voornamelijk in gebruik geweest als agrarisch gebied. In geen van de droogmakerijen zijn archeologische waarnemingen bekend. Met uitzondering van een aantal specifieke locaties (molens en buitenplaatsen, apart opgenomen) is de kans op het aantreffen van archeologische waarden klein.

Waardebepaling

Ondanks het ontbreken van bekende archeologische waarnemingen kunnen, gebaseerd op de geschiedenis, sporen van landbouw vanaf de droogmaking verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit ploegsporen, slootvullingen, gebruiksvorwerpen en gereedschappen.

Archeologieregime

In de Waterlandse droogmakerijen is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen. Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de polder als archeologisch waardevol gebied van de vijfde categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast wordt in het bestemmingsplan een vergunningstelsel opgenomen.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 10.000 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld dient rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

**Economische activiteiten: vervening
(WATE206A, WATE207A, WATE208A)****Beschrijving**

In het ontginningsblok Verdeek zijn op drie terreinen sporen uit de Nieuwe Tijd aangetroffen. Hoewel de precieze aard van de sporen nog onduidelijk is, houden ze mogelijk verband met de hier uitgevoerde verveningen.

Waardebepaling

Op grond van vondsten, bodemkenmerken en terreinkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen bevinden

Archeologieregime

Op de terreinen is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door middel van een dubbelbestemming als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie en een daaraan gekoppeld vergunningstelsel.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 100 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

**Economische activiteiten: eendenkooien
(WATE209A, WATE210A)**

Beschrijving

Zowel in Verdeek als in de polder Katwoude staat op de kaart van J.J. Dou een eendenkooi afgebeeld. Op de 17^e-eeuwse kaart waarop beide kooien zijn aangegeven, zijn deze aangeduid onder de naam "Vogelcoy". Eendenkooien werden aangelegd in de laaggelegen delen van het landschap, waar de grond veelal te nat was om het voor de akkerbouw of de veeteelt te gebruiken en waar vrijwel niemand in de buurt kwam.

Waardebepaling

Er zijn in Nederland geen eendenkooien uit de 17^e eeuw volledig in de oorspronkelijke staat bewaard gebleven. Daarom is archeologisch onderzoek noodzakelijk om bepaalde detailspecten over de ontwikkeling van eendenkooien te achterhalen. In de bodem kunnen zich, met name waar deze nog niet zo sterk verstoord is, archeologisch relevante resten van de eendenkooien bevinden. Deze zullen voornamelijk bestaan uit funderingsspooren van houten gebouwtjes, gereedschappen, gebruiksvoorwerpen, de (voormalige) kooiplas en vangpijpen met vangconstructie. Zij leveren met name informatie over aanleg, constructie en vangmethoden van eendenkooien uit een vroege periode van hun ontwikkeling.

Archeologieregime

Op de plaats waar de eendenkooien gelegen hebben is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en voorwerpen op een relatief klein oppervlakte.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij het als archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast wordt in het bestemmingsplan een vergunningstelsel opgenomen.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 100 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

**Veenontginningen met een hoge archeologische verwachting
(WATE212A t/m WATE216A)**

Waardebepaling

Gebaseerd op de aangetroffen archeologische vondsten en op de geschiedenis van het gebied en de kennis van overige veengebieden in de omgeving, kunnen sporen van landbouw vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit ploegsporen, afvalkuilen, waterputten, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen. In niet alle veenontginningsgebieden is een even grote dichtheid aan sporen te verwachten, aangezien een aantal van deze gebieden (op basis van uitgevoerde inventariserende onderzoeken) een minder grote concentratie van bewoning gekend hebben. In Tweehonderd Deimt en 't Eilant het veen afgedekt door een dik pakket klei, waardoor er bij oppervlaktekarteringen geen huisplaatsen zijn aangetroffen. Het is niet bekend in hoeverre nog middeleeuwse sporen van bewoning onder deze kleilaag aanwezig zijn.

Archeologieregime

In de gebieden waar sprake lijkt te zijn van een dichtere bewoningsconcentratie is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de polders als archeologisch waardevol gebied van de *derde* categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast worden in het bestemmingsplan een vergunningstelsel opgenomen. Dit geldt voor:

- Katwoude (WATE212A)
- Marken (WATE213A)
- Midden- en zuidoostelijk Waterland (WATE214A)

Voor het gebied waar een minder dichte bewoningsconcentratie is geconstateerd wordt het archeologieregime gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de polders als archeologisch waardevol gebied van de *vierde* categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast worden in het bestemmingsplan een vergunningstelsel opgenomen. Dit geldt voor:

- westelijk Waterland inclusief Monnikenbroek (WATE215A)
- Tweehonderd Deimt en 't Eiland (WATE216A)

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden waar het archeologieregime van de derde categorie van toepassing is (codes), dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden in plannen met een oppervlakte van 500 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld.

In het gebied waar het archeologieregime van de vierde categorie van toepassing is (code), dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden bij grondroerende plannen met een oppervlakte van 2500 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld.

Veenontginningen zonder een hoge archeologische verwachting (WATE217A, WATE218A, WATE219A)

Waardebepaling

Gebaseerd op de geschiedenis van het gebied en de landschappelijke ontwikkelingen kan voor een aantal terreinen een lage kans op het aantreffen van archeologische vondsten en sporen worden uitgesproken. Hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te wijzen.

In de Nes, de polder ingedijkt in de Purmer, heeft op grote schaal vervening plaatsgevonden waardoor het bodemarchief is aangetast.

In Mijsenhemmen en de ontginning ten noordwesten van de Aandammergouw zijn dikke kleilagen op het veen afgezet, waardoor het niet mogelijk is geweest door middel van oppervlaktekarteringen middeleeuwse huisplaatsen aan te wijzen. Bovendien is het zeer goed mogelijk dat het gebied door de natte omstandigheden die er heersten in de ontginningsfase niet of slechts zeer extensief werd gebruikt.

Archeologieregime

In de veengebieden waar geen hoge archeologische verwachting geldt is een regulier archeologieregime van kracht.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de polders als archeologisch waardevol gebied van de vijfde categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast worden in het bestemmingsplan een vergunningstelsel opgenomen.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden waar het archeologieregime van de derde categorie van toepassing is (codes), dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden in plannen met een oppervlakte van 10.000 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld.

Twintigste eeuwse uitbreidingswijken (WATE220A t/m WATE223A)

Beschrijving

Monnikendam, Broek in Waterland, Marken en IJpendam zijn in de tweede helft van de 20^e eeuw uitgebreid met een of meerdere nieuwbouwwijken. De uitbreidingswijken van Monnikendam, Marken en Broek zijn aangelegd in veenontginningsgebieden waar naar verwachting een relatief dichte bewoning aanwezig was in de Middeleeuwen. De wijk Markgouw in Monnikendam is vermoedelijk aangelegd over de Middeleeuse nederzetting Helsem.

De locatie van de uitbreiding van IJpendam is in de Middeleeuwen minder dicht bewoond geweest.

Waardebepaling

Gebaseerd op de geschiedenis van het gebied en de kennis van veengebieden in de omgeving, kunnen sporen van landbouw vanaf de Late Middeleeuwen verwacht worden. Deze kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en kunnen concreet bestaan uit ploegsporen, afvalkuilen, waterputten, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen. Het is onbekend in hoeverre deze sporen door de aanleg van de wijken zijn verstoord.

Archeologieregime

In de uitbreidingswijken die zijn aangelegd in gebieden waar sprake lijkt te zijn van een dichtere bewoningsconcentratie is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de verwachte aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen.

Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de polders als archeologisch waardevol gebied van de *vierde* categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Dit geldt voor:

- Monnikendam (WATE220A)
- Broek in Waterland (WATE221A)
- Marken (WATE222A)

Voor het gebied waar een minder dichte bewoningsconcentratie is geconstateerd wordt het archeologieregime gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij de uitbreidingswijk als archeologisch waardevol gebied van de *vijfde* categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Dit geldt voor:

- IJpendam (WATE223A)

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden waar het archeologieregime van de derde categorie van toepassing is (codes), dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden in plannen met een oppervlakte van 2500 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld.

In het gebied waar het archeologieregime van de vierde categorie van toepassing is (code), dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden bij grondroerende plannen met een oppervlakte van 10.000 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld.

Markermeer (WATE224A)

Beschrijving

Tijdens de eerste ontginningen van het gebied van de huidige gemeente Waterland was ter plaatse van het Markermeer geen water maar een veenkussen aanwezig. Het veen is ontgonnen en later weggeslagen door het zich uitbreidende Almere, later de Zuiderzee.

Aan de oostelijke kant van Marken zijn zowel ten noorden als ten zuiden van het voormalige eiland nog veenresten op de bodem van het markermeer aanwezig. Daarin bevinden zich in elk geval de sporen van een aantal verdrongen werven, maar tevens zijn op luchtfoto's veernverkavelingen zichtbaar onder het wateroppervlak. Ook langs de buitenzijde van de Waterlandse zeedijk zijn veenresten op de bodem van het Markermeer aanwezig.

Verder zijn scheepswrakken en andere resten van menselijke activiteiten gerelateerd aan het water te verwachten in het Markermeer.

Waardebepaling

Gebaseerd op de vondsten in het Markermeer en op de geschiedenis van het gebied kunnen archeologische sporen op en in de bodem verwacht worden. Deze sporen kunnen concreet bestaan uit fundamente van huizen, sloten en greppels, gebruikvoorwerpen, gereedschappen, voorwerpen die samenhangen met visserij en scheepswrakken.

Archeologieregime

In het Markermeer is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen en de verwachting deze daar aan te kunnen treffen. Het archeologieregime wordt gerealiseerd door aanpassing van het bestemmingsplan, waarbij het als archeologisch waardevol gebied van de derde categorie bij wijze van dubbelbestemming wordt aangegeven. Daarnaast wordt in het bestemmingsplan een vergunningstelsel opgenomen.

Archeologiecriteria

Bij grondroerende werkzaamheden in plannen met een oppervlakte van 500 m² of groter en die dieper reiken dan 40 cm beneden het maaiveld dient rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van archeologische waarden.

Samenvattend overzicht van archeologieregimes en archeologiecriteria

De archeologieregimes zijn:

Archeologisch Rijksmonument
Provinciaal Monument
Gemeentelijk Monument
Archeologisch waardevol gebied:

- eerste categorie
- tweede categorie
- derde categorie
- vierde categorie
- vijfde categorie

De bijbehorende archeologiecriteria zijn:

ministeriële monumentenvergunning
provinciale monumentenvergunning
gemeentelijke monumentenvergunning

meer dan 0 m²
meer dan 100m² en 35 cm
meer dan 500 m² en 40 cm diepte
meer dan 2500 m² en 40 cm diepte
meer dan 10.000 m² en 40 cm diepte

Daarnaast geldt op een aantal terreinen een metaaldetectorverbod.

Archeologisch Rijksmonument

- WATE001A De Heuvel
- WATE002A Noorderwerf
- WATE003A Remmitswerf

Archeologisch waardevol gebied van de eerste categorie alle bodemroering

- WATE004A Grote Kloosterwerf
- WATE005A Drie verdrongen werven
- WATE006A Moeniswerf
- WATE007A Roosenwerf
- WATE008A Grootewerf
- WATE009A Wittewerf
- WATE010A Kets
- WATE011A Marken Kerkbuurt
- WATE012A Marken Havenbuurt
- WATE013A Monnikendam
- WATE014A Zuiderwoude
- WATE015A Broek in Waterland
- WATE016A Ipendam
- WATE017A Watergang
- WATE018A Uitdam
- WATE019A Veenterp Atjehgouw I
- WATE020A Veenterp Atjehgouw II
- WATE021A Twee veenterpen Overlekerougou
- WATE022A Veenterp Keerougou en Leet/Overlekerougou
- WATE023A Veenterp Buitenweeren I
- WATE024A Veenterp De Dollard
- WATE025A Veenterp Varkensland
- WATE026A Twee Veenterpen Binnengouw/Dijkeinde C
- WATE027A Veenterpen Zwet/Aandammerougou
- WATE028A Veenterp Opperwoud I
- WATE029A Veenterp Molensloot/'t Halve Achterland I
- WATE030A Veenterp Polder Katwoude/Jaagweg I

- WATE031A Veenterp polder Zedde
- WATE032A Veenterp Binnengouw/Dijkeinde I

- WATE033A Huisterp Atjehgouw III
- WATE034A Veenterp Keerngouw
- WATE035A Veenterp Binnenweeren
- WATE036A Veenterp Keerngouw/Overlekerougou
- WATE037A Veenterp Overlekerougou
- WATE038A Veenterp provinciale weg
- WATE039A Veenterp Buitenweeren II
- WATE040A Veenterp Buitenweeren III
- WATE041A Veenterp Buitenweeren IV
- WATE042A Veenterp Buitenweeren V
- WATE043A Veenterp Keerngouw en Leet I
- WATE044A Veenterp Keerngouw en Leet II
- WATE045A Veenterp Keerngouw en Leet III
- WATE046A Veenterp Keerngouw en Leet IV
- WATE047A Veenterp Rietbroek/Overlekerougou I
- WATE048A Veenterp Rietbroek/Overlekerougou II
- WATE049A Veenterp Rietbroek/Overlekerougou III
- WATE050A Veenterp Rietbroek/Overlekerougou IV
- WATE051A Veenterp Rietbroek/Overlekerougou V
- WATE052A Veenterp Rietbroek/Overlekerougou VI
- WATE053A Veenterp Rietbroek/Overlekerougou VII
- WATE054A Veenterp Rietbroek/Overlekerougou VIII
- WATE055A Veenterp Monnikenbroek
- WATE056A Veenterp Rietbroek I
- WATE057A Veenterp Rietbroek II
- WATE058A Veenterp Rietbroek III
- WATE059A Veenterp Rietbroek IV
- WATE060A Veenterp Rietbroek V
- WATE061A Veenterp De Leeksloot I
- WATE062A Veenterp De Leeksloot II
- WATE063A Veenterp De Leeksloot III
- WATE064A Veenterp Pieterswijkje I
- WATE065A Veenterp Pieterswijkje II
- WATE066A Veenterp Varkensland
- WATE067A Veenterp Varkensland/Banscheiding
- WATE068A Veenterp Varkensland/Bregslout I
- WATE069A Veenterp Varkensland/Bregslout II
- WATE070A Veenterp Burg. Peereboomweg I
- WATE071A Veenterp Burg. Peereboomweg II
- WATE072A Veenterp Burg. Peereboomweg III
- WATE073A Veenterp Burg. Peereboomweg IV
- WATE074A Veenterp Ilperveld
- WATE075A Veenterp Watergang I
- WATE076A Veenterp Watergang II
- WATE077A Veenterp Achtervennen I
- WATE078A Veenterp Achtervennen II
- WATE079A Veenterp Rietbroek/Oudelandsdijkje

- WATE080A Veenterp Buitenweeren/de Leek
- WATE081A Veenterp Broek in waterland I
- WATE082A Veenterp Broek in waterland II
- WATE083A Veenterp Broek in waterland III
- WATE084A Veenterp Buitenweeren/Overlekergrouw
- WATE085A Veenterp Woudweeren
- WATE086A Veenterp Varkensland
- WATE087A Veenterp Wagengrouw
- WATE088A Veenterp Polder Katwoude/Sluissloot I
- WATE089A Veenterp Polder Katwoude/Sluissloot II
- WATE090A Veenterp Polder Katwoude/Sluissloot III
- WATE091A Veenterp Polder Katwoude/Sluissloot IV
- WATE092A Veenterp Polder Katwoude/Sluissloot V
- WATE093A Veenterp Polder Katwoude/Sluissloot VI
- WATE094A Veenterp Aandammergrouw I
- WATE095A Veenterp Aandammergrouw II
- WATE096A Veenterp Zwaksloot I
- WATE097A Veenterp Zwaksloot II
- WATE098A Veenterp Zwaksloot III
- WATE099A Veenterp Zwaksloot IV
- WATE100A Veenterp Zwaksloot V
- WATE101A Veenterp Molensloot I
- WATE102A Veenterp Molensloot II
- WATE103A Veenterp Molensloot III
- WATE104A Veenterp Molensloot IV
- WATE105A Veenterp Molensloot V
- WATE106A Veenterp Molensloot VI
- WATE107A Veenterp Rijperdwarsweg I
- WATE108A Veenterp Rijperdwarsweg II
- WATE109A Veenterp Alewijksloot I
- WATE110A Veenterp Alewijksloot II
- WATE111A Veenterp Alewijksloot III
- WATE112A Veenterp Opperwoud II
- WATE113A Veenterp Opperwoud III
- WATEA114 Veenterp Opperwoud IV
- WATE115A Veenterp Opperwoud V
- WATE116A Twee veenterpen Opperwoud
- WATE117A Veenterp Binnengrouw II
- WATE118A Veenterp Binnengrouw III
- WATE119A Veenterp Binnengrouw IV
- WATE120A Veenterp Binnengrouw/Dijkeinde I
- WATE121A Veenterp Binnengrouw/Dijkeinde II
- WATE122A Veenterp Binnengrouw/Dijkeinde III
- WATE123A Veenterp Binnengrouw/Dijkeinde IV
- WATE124A Veenterp Binnengrouw/Dijkeinde V
- WATE125A Veenterp Binnengrouw/Dijkeinde VI
- WATE126A Veenterp Binnengrouw/Dijkeinde VII
- WATE127A Veenterp Binnengrouw/Dijkeinde VIII
- WATE128A Veenterp Binnengrouw/Dijkeinde IX
- WATE129A Veenterp Binnengrouw/Dijkeinde X

- WATE130A Veenterp Binnengouw/Dijkeinde XI
- WATE131A Veenterp Binnengouw/Dijkeinde XII
- WATE132A Veenterp Binnengouw/Dijkeinde XIII
- WATE133A Veenterp Binnengouw/Dijkeinde XIV
- WATE134A Veenterp Binnengouw/Dijkeinde XV
- WATE135A Veenterp Binnengouw/Dijkeinde XVI
- WATE136A Veenterp Tweede Katsloot
- WATE137A Veenterp Groote Meer
- WATE138A Twee veenterpen Wilhelmina
- WATE139A Veenterp Uitdammerdijk/Uitdammerdie I
- WATE140A Veenterp Uitdammerdijk/Uitdammerdie II
- WATE141A Veenterp Zwet
- WATE142A Twee veenterpen Binnengouw/Dijkeinde A
- WATE143A Twee veenterpen Binnengouw/Dijkeinde B
- WATE144A Veenterp Binnengouw/Zuiderwoudegouw
- WATE145A Twee veenterpen Aandammergouw
- WATE146A Veenterpen Rijperweg/Aandammergouw
- WATE147A Veenterp Rijperweeren/Rijperweg
- WATE148A Veenterp Rijperweg I
- WATE149A Veenterp Rijperweg II
- WATE150A Veenterp Rijperweg III
- WATE151A Veenterp Rijperweg IV
- WATE152A Veenterp Molensloot/'t Halve Achterland II
- WATE153A Veenterp Rijperweg/Uitdam
- WATE154A Veenterp Rijperdwarsweg/Uitdam
- WATE155A Veenterp Polder Katwoude I
- WATE156A Veenterp Polder Katwoude II
- WATE157A Veenterp Polder Katwoude III
- WATE158A Veenterp Polder Katwoude/Jaagweg II
- WATE159A Veenterp Polder Katwoude IV
- WATE160A Veenterp Polder Katwoude V
- WATE161A Veenterp Polder Katwoude VI
- WATE162A Veenterp Polder Katwoude VII
- WATE163A Veenterp Polder Katwoude VIII
- WATE164A Veenterp Polder Katwoude IX
- WATE165A Veenterp Katwoude Hogedijk/Sluissloot I
- WATE166A Veenterp Katwoude Hogedijk/Sluissloot II
- WATE167A Veenterp Katwoude Hogedijk/Sluissloot III
- WATE168A Veenterp Katwoude Hogedijk/Sluissloot IV
- WATE169A Veenterp Katwoude Hogedijk I
- WATE170A Veenterp Katwoude Hogedijk II
- WATE171A Veenterp Katwoude Hogedijk III
- WATE172A Veenterp Katwoude Sluissloot I
- WATE173A Veenterp Katwoude Sluissloot II
- WATE174A Veenterp Opperwoud /Dijkeinde I
- WATE175A Veenterp Opperwoud /Dijkeinde II
- WATE211A Veenterp polder Katwoude
- WATE179A Voormalig Cistercienserklooster Galilea Minor
- WATE180A Grafveld Varkensland/Banscheiding
- WATE181A Kerkterrein te Broek in Waterland

- WATE182A Nicolaaskerk te Monnikendam
- WATE183A Kerkerrein te Zuiderwoude
- WATE184A Kerkerrein te IJpendam
- WATE185A Kerkerrein te Marken
- WATE186A Buitengouw Poelmolens
- WATE187A Poelmolens Noordzijde
- WATE188A Westermolens Monnikendam
- WATE189A Molen De Vriendschap
- WATE190A Stinkevuilse Molengang
- WATE191A Molenplaatsen IJpendam
- WATE192A Poldermolens Broekermeer
- WATE193A Poldermolens Belmermeer
- WATE194A Molenrestant Monnikenmeerpolder
- WATE195A Hogendijkse molen
- WATE196A Overleker molen

**Archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie
plan groter dan 100 m² en dieper dan 35 cm**

- WATE176A Slot IJpenstein
- WATE177A Buitenplaats Meer-Sorg
- WATE178A Buitenplaats Spreeuwenburg
- WATE197A Lage Dijk
- WATE198A Hogendijk
- WATE199A Kloosterdijk/Oude Landsdijk
- WATE200A Waterlandse Zeedijk
- WATE206A Sporen van industrie/nijverheid Verdeek I
- WATE207A Sporen van industrie/nijverheid Verdeek II
- WATE208A Sporen van industrie/nijverheid Verdeek III
- WATE209A Eendenkooi Katwoude
- WATE210A Eendenkooi Verdeek

**Archeologisch waardevol gebied van de derde categorie
plan groter dan 500 m² en dieper dan 40 cm**

- WATE212A Katwoude, veengebied met hoge archeologische verwachting
- WATE213A Marken, veengebied met hoge archeologische verwachting
- WATE214A Midden- en zuidoostelijk Waterland,
veengebied met hoge archeologische verwachting
- WATE224A Bodem Markermeer

**Archeologisch waardevol gebied van de vierde categorie
plan groter dan 2500 m²**

- WATE215A Westelijk Waterland inclusief Monnikenbroek
- WATE216A Tweehonderd Deimt en 't Eiland

- WATE220A Monnikendam, uitbreidingswijken
- WATE221A Broek in Waterland, uitbreidingswijk
- WATE222A Marken, uitbreidingswijk

**Archeologisch waardevol gebied van de vijfde categorie
plan groter dan 10.000 m² en dieper dan 40 cm.**

- WATE201A Purmer
- WATE202A Monnikenmeer
- WATE203A Noordmeer
- WATE204A Broekermeer
- WATE205A Belmermeer
- WATE217A De Nes
- WATE218A Mijsenhemmen
- WATE219A De Peereboom/De Nes
- WATE223A IJpendam, Uitbreidingswijk

Lijst van archeologische waarden

Bij elk van de wordt aangegeven of zij ook op de archeologische kaartlaag van de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW-code) van Noord-Holland voorkomen en/of op de Archeologische Monumentenkaart (AMK-monumentnummer) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Rijksbeschermde werven

- WATE001A** De Heuvel
Best bewaard gebleven terp op Marken, hoewel zij ten dele onder IJsselmeerdijk begraven ligt. De terp heeft een doorsnede van ca. 35 meter en steekt ongeveer 1,5 m boven het omringende maaiveld uit. Op grond van aardewerk is bepaald dat de oorsprong van de terp in de 14^e en mogelijk zelfs in de tweede helft van de 13^e eeuw te plaatsen is. De dikte van het ophogingspakket bedraagt 3,4 meter.
- **CHW** WAT300A: Archeologisch van zeer hoge waarde
 - **AMK** 1286: Archeologisch van zeer hoge waarde
- WATE002A** Noorderwerf
Deze onbebouwde terp is in de jaren 1936 en 1937 ten dele afgegraven om dijkputten te dichteren die waren ontstaan bij de grondwinning ten behoeve van de dijkversteviging. Het huidige oppervlak van de terp ligt ongeveer 60 cm hoger dan het omringende maaiveld, en de terp heeft afmetingen van ca. 50 x 80 meter. Tijdens een booronderzoek uitgevoerd in 1979 door het IPP is gebleken dat het huidige terplichaam nog zo'n drie meter dik is. Aan het oppervlak zijn zowel 16e als 17e eeuwse scherven gevonden. Dit lijkt erop te wijzen dat het grootste deel van de terp nog intact is. De exacte ouderdom van deze terp is niet bekend.
- **CHW** WAT301A: Archeologisch van zeer hoge waarde
 - **AMK** 1287: Archeologisch van zeer hoge waarde
- WATE003A** Remmitswerf
Naar analogie van andere terpen in de omgeving kan de oorsprong van de terp geplaatst worden in de veertiende en misschien zelfs in de tweede helft van de dertiende eeuw. De terp of werf zal aan het einde van de 18e of het begin van de 19e eeuw verlaten zijn. De terp is onbebouwd en heeft een omvang van ca. 40 bij 40 meter. Aan het oppervlak bevinden zich enkele onregelmatigheden. De terp is aangetast door egalisatie en frezen.
- **CHW** WAT302A: Archeologisch van zeer hoge waarde
 - **AMK** 1288: Archeologisch van zeer hoge waarde

Verdronken werven

- WATE004A** Markermeer. Grote Kloosterwerf
Hier lag in 1345 waarschijnlijk het Oesthuse als uithof met mariakapel van het klooster Mariengaarde, die het eiland in 1232 had gekocht. De werf werd in 1715 voor het laatst vermeld en verdween daarna in zee waarna in 1740 bij buitengewoon laag water een begraafplaats met kisten werd ontdekt. De nabijgelegen kleine kloosterwerf verdween ca. 1735.
- **CHW** WAT747A: Archeologisch van hoge waarde
 - **AMK** 6716: Archeologisch van hoge waarde
- WATE005A** Markermeer. Drie verdronken werven
Het betreft een terrein waarin zich drie verdronken terpen bevinden. De terpen heten Thamiswerf, Houtemanswerf en de Kraaienwerf en zijn resp. kort na 1720, kort na 1703 en rond 1775 onder water verdwenen.

- **CHW WAT748A:** Archeologisch van hoge waarde
- **AMK 6717:** Archeologisch van hoge waarde

Overige werven op Marken

- WATE006A** Moeniswerf
Een deels bebouwde terp uit de Late Middeleeuwen. De overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat en de huidige bebouwing. Het bewoonde deel van de werf is duidelijk hoger. Het is onbekend of het lagere gedeelte een latere toevoeging aan de werf is. Op grond van de naamgeving is de Moeniswerf vermoedelijk een van de jongere werven, ontstaan in de periode 15^e-17^e eeuw.
- **CHW WAT772A:** Archeologisch van hoge waarde
 - **AMK 10862:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE007A** Roosenwerf (ook wel Rozenwerf)
Dicht bebouwde terp uit de Late Middeleeuwen. De overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat en de huidige bebouwing. Deze terp is nu de dichtst aan de waterkant gelegen werf maar lag oorspronkelijk meer landinwaarts. De werf wordt gerekend tot de jongere werven (ontstaan van af de 15^e eeuw) maar archeologisch bewijs daarvoor is er (nog) niet.
- **CHW WAT773:** Archeologisch van hoge waarde
 - **AMK 10863:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE008A** Grootewerf
Dicht bebouwde werf uit de Late Middeleeuwen. De overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat en de huidige bebouwing. Wordt gerekend tot de jongere werven (ontstaan van af de 15^e eeuw).
- **CHW WAT774A:** Archeologisch van hoge waarde
 - **AMK 10864:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE009A** Wittewerf
Dicht bebouwde werf uit de Late Middeleeuwen. De overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat en de huidige bebouwing. Wordt gerekend tot de jongere werven (ontstaan van af de 15^e eeuw).
- **CHW WAT775A:** Archeologisch van hoge waarde
 - **AMK 10865:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE010A** Kets
Vrijwel geheel door bebouwing overwoekerd werfje. De terp is zo klein dat er oorspronkelijk slecht een of twee huizen kunnen hebben gestaan. Vermoedelijk voor de 15^e eeuw ontstaan.
- **CHW WAT776A:** Archeologisch van hoge waarde
 - **AMK 10866:** Archeologisch van hoge waarde

Historische stads- en dorpskernen

- WATE011A** Historisch dorpskern Marken Kerkbuurt
Dit deel van de historische dorpskern van Marken bestaat uit drie werven van verschillende grootte. De werf waarop de kerk is gebouwd is aanzienlijk groter dan de twee andere. De twee kleine werven waren ooit door een waterloopje van de grotere werf gescheiden. Het geheel van de drie werven wordt ook wel aangeduid met Monnikenwerf. Het is de vroegste werf op Marken en is vermoedelijk ontstaan op de plek waar het westhuis heeft gelegen. (mnr)

- **CHW** WAT838A: Archeologisch van hoge waarde
 - **AMK** 14634: Archeologisch van hoge waarde
- WATE012A** Historisch dorpskern Marken Havenbuurt
Bestaat uit de werven Altena en Buurt 1, 2 en 3. De laagtes die de werven oorspronkelijk van elkaar scheiden zijn in de laatste eeuwen opgevuld waardoor ze nauwelijks nog als afzonderlijke terpen zijn waar te nemen. De Buurten zijn dichtbebouwd, de werf Altena is sinds 1818 niet meer bewoond maar wordt vanaf het midden van de 19^e eeuw gebruikt als begraafplaats.
- **CHW** WAT901A: Archeologisch van hoge waarde
 - **AMK** 14744: Archeologisch van hoge waarde
- WATE013A** Historische stadskern Monnikendam
Monnikendam ontstaat in de eerste helft van de 13^e eeuw. Over de vroegste ontwikkelingen van de stad zijn nog niet veel gegevens bekend, maar vermoedelijk ontstond Monnikendam als een langwerpige handelsterp. Er werd niet alleen gewoond maar ook gewerkt, getuige de archeologische sporen van werkplaatsen. In de eerste helft van de 14^e eeuw groeide de nederzetting zeer snel en in 1356 krijgt Monnikendam het stadsrecht. In de periode tot het begin van de 15^e eeuw wordt de stad mogelijk een aantal malen uitgebreid, maar vanaf de tweede helft van de 15^e eeuw neemt de voorspoed af. De versterking van de stad, deels in de vorm van muurwerk en deels in de vorm van wallen door wordt in 1575 vernieuwd met vier poorten en vier bastions.
- **CHW** WAT837A: Archeologisch van hoge waarde
 - **AMK** 14663: Archeologisch van hoge waarde
- WATE 014A** Historische dorpskern Zuiderwoude
Zuiderwoude is het oudste dorp van Waterland. Het dorp had in de elfde eeuw reeds een eigen kapel. In de 16e en 17e eeuw beleefde het dorp een bloeiperiode: het dorp was dichter bebouwd dan nu het geval is en er was een aantal industriemolens.
- **CHW** WAT836A: Archeologisch van hoge waarde
 - **AMK** 14632: Archeologisch van hoge waarde
- WATE015A** Historisch dorpskern Broek in Waterland
De oudste vermelding van Broek in Waterland dateert van de 13^e eeuw, er zijn echter weinig archeologische gegevens met betrekking tot de vroegste ontwikkeling van Broek. De nederzetting is ontstaan uit het aan elkaar groeien van een aantal veenontginningsnederzettingen. De geconcentreerde bewoning ontstond op een verkeersknooppunt, hiermee samenhangend vervulde Broek in Waterland een functie als handelscentrum. Vooral de eerste helft van de 17^e eeuw is een periode van welvaart voor Broek.
- **CHW** WAT846A: Archeologisch van hoge waarde
 - **AMK** 14642: Archeologisch van hoge waarde
- WATE016A** Historisch dorpskern Ipendam
Ipendam is ontstaan als een ontginningsnederzetting op de plek waar in de twaalfde eeuw een dam in het riviertje De Ijp werd aangelegd. Er is archeologisch nog weinig van het dorp bekend.
- **CHW** WAT850A: Archeologisch van hoge waarde
 - **AMK** 14646: Archeologisch van hoge waarde
- WATE 017A** Historisch dorpskern Watergang
Watergang is een lineaire veenontginningsnederzetting. Het is een van de nederzettingen die bij de economische heroriëntatie in de 14^e en 15^e eeuw verschoof naar de economische interessante verkeersader. Archeologisch gezien is er nog niet veel bekend van Watergang.
- **CHW** WAT851A: Archeologisch van hoge waarde

- **AMK** 14647: Archeologisch van hoge waarde
- WATE018A** Historisch dorpskern Uitdam
Uitdam is gelegen langs de Waterlandse Zeedijk ter hoogte van het Uitdammer Die. De afdamming van de Uitdammer Die vond plaats in de 12^e eeuw, bij de aanleg van de Waterlandse dijkkring. De eerste vermelding van Uitdam dateert uit 1342.
- **CHW** WAT835A: Archeologisch van hoge waarde
- **AMK** 14556, 14631: Archeologisch van hoge waarde

Veenterpen (zeer hoge archeologische waarde)

- WATE019A** Veenterp Atjehgouw I
Het betreft een Laatmiddeleeuwse huisplaats, waarvan de overblijfselen zich vlak onder de grasmat bevinden. Zeer goed geconserveerd.
- **AMK** 6020: Archeologisch van zeer hoge waarde
- WATE020A** Veenterp Atjehgouw II
Het betreft een Laatmiddeleeuwse huisplaats, die zich aan het oppervlak aftekent. De overblijfselen bevinden zich 20 cm –Mv.
De archeologische resten zijn zeer goed geconserveerd.
- **AMK** 6021: Archeologisch van zeer hoge waarde
- WATE021A** Twee veenterpen Overlekerougou
Op dit perceel liggen twee huisplaatsen (meerdere perioden), die herkenbaar zijn als verhogingen. Ze zijn ook zichtbaar op de kaart van Dou (ca. 1680).
De overblijfselen bevinden zich direct onder de grasmat.
- **CHW** WAT520: Archeologisch van zeer hoge waarde
- **AMK** 6033: Archeologisch van zeer hoge waarde
- WATE022A** Veenterp Keerougou en Leet/Overlekerougou
Het betreft een Laatmiddeleeuwse huisplaats uit de periode 1000-1300, waarvan de ligging samenvalt met een opvallende slootbocht. Goed geconserveerd, het archeologisch pakket bevindt zich tussen 15 en 120 cm -Mv.
- **AMK** 6029: Archeologisch van zeer hoge waarde
- WATE023A** Veenterp Buitenweeren I
Het betreft een Laatmiddeleeuwse huisplaats (11e-14e eeuw), waarvan de ligging samenvalt met het ter plaatse aanwezige reliëf. De overblijfselen bevinden zich direct onder de grasmat. Goed geconserveerd.
- **AMK** 6030: Archeologisch van zeer hoge waarde
- WATE024A** Veenterp De Dollard
Het betreft hier een Laatmiddeleeuwse huisplaats, waarvan de ligging correspondeert met een opvallende bocht in de sloot. De overblijfselen bevinden zich direct onder de grasmat.
- **AMK** 6049: Archeologisch van zeer hoge waarde
- WATE025A** Veenterp Varkensland
Het betreft hier een Laatmiddeleeuwse huisplaats, waarvan de overblijfselen zich direct onder de grasmat bevinden.
- **AMK** 6078: Archeologisch van zeer hoge waarde
- WATE026A** Twee veenterpen Binnengouw/Dijkeinde C
Het betreft hier een terrein met de overblijfselen van twee, bij de aanleg van de weg deels vergraven huisplaatsen. Beide laten zich zeer goed herkennen als verhogingen. De laatmiddeleeuwse archeologische sporen bevinden zich direct onder de grasmat.
- **CHW** WAT709A: Archeologisch van zeer hoge waarde
- **AMK** 6670: Archeologisch van zeer hoge waarde
- WATE027A** Veenterpen Zwet/Aandammerougou

Het betreft een terrein met in ieder geval 13 huisplaatsen. Alle zichtbaar, variërend van licht reliëf tot geprononceerde verhogingen van ruim een meter, in sommige gevallen corresponderend met een slootbocht. De overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat. Vanaf een diepte van 35

cm -Mv nog tamelijk goed geconserveerde archeologische resten aanwezig.

- **CHW** WAT711A: Archeologisch van hoge waarde
- **AMK** 6672: Archeologisch van zeer hoge waarde

WATE028A Veenterp Opperwoud I

Het betreft hier een Laatmiddeleeuwse huisplaats, zichtbaar door reliëf. De overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat.

- **AMK** 6687: Archeologisch van zeer hoge waarde

WATE029A Veenterp Molensloot/'t Halve Achterland I

Het betreft hier een Laat-Middeleeuwse huisplaats, duidelijk zichtbaar door relief en een markante slootrand. De goed geconserveerde overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat. De plaats representeert wat waarschijnlijk de nederzetting Onderwoude is geweest en toont een spectaculaire opbouw in meerdere perioden.

- **AMK** 6682: Archeologisch van zeer hoge waarde

WATE030A Veenterp Polder Katwoude/Jaagweg I

Op deze plaats ligt een laatmiddeleeuwse huisplaats, die zich laat herkennen als een verhoging corresponderend met een uitstulping van de sloot.

- **AMK** 6696: Archeologisch van zeer hoge waarde

WATE031A Veenterp polder Zedde

Het betreft hier een laatmiddeleeuwse huisplaats, herkenbaar als een duidelijke verhoging. De overblijfselen bevinden zich vlak onder de grasmat.

- **AMK** 6697: Archeologisch van zeer hoge waarde

WATE032A Veenterp Binnengouw/Dijkeinde I

Laatmiddeleeuwse huisplaats waarvan de overblijfselen zich op een diepte van ruim 30 cm onder het maaiveld bevinden.

- **AMK** 6718: Archeologisch van zeer hoge waarde

Veenterpen (overig)

WATE033A Huisterp Atjehgouw III

Het betreft een Laatmiddeleeuwse huisplaats, waarvan de overblijfselen zich direct onder de grasmat bevinden.

- **AMK** 6019: Archeologisch van hoge waarde

WATE034A Veenterp Keerngouw

Het betreft een Laatmiddeleeuwse huisplaats, die zichtbaar is aan het oppervlak. De overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat

- **AMK** 6022: Archeologisch van hoge waarde

WATE035A Veenterp Binnenweeren

Het betreft een Laatmiddeleeuwse huisplaats, waarvan de overblijfselen zich vrijwel direct onder de grasmat bevinden.

- **AMK** 6023: Archeologisch van hoge waarde

WATE036A Veenterp Keerngouw/Overlekergouw

Het betreft hier een Laatmiddeleeuwse huisplaats, waarvan de overblijfselen zich vrijwel direct onder de grasmat bevinden.

- **AMK** 6024: Archeologisch van hoge waarde

WATE037A Veenterp Overlekergouw

- Laatmiddeleeuwse huisplaats waarvan de overblijfselen zich direct onder de grasmat bevinden.
- **AMK 6025:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE038A** Veenterp provinciale weg
Het betreft hier een meerperioden-huisplaats (Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd), waarvan de overblijfselen zich vrijwel direct onder de grasmat bevinden.
- **AMK 6026:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE039A** Veenterp Buitenweeren II
Het betreft hier een Laatmiddeleeuwse huisplaats, waarvan de ligging samenvalt met het ter plaatse aanwezige reliëf. De overblijfselen bevinden zich direct onder de grasmat.
- **AMK 6027:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE040A** Veenterp Buitenweeren III
Laatmiddeleeuwse huisplaats waarvan de overblijfselen zich direct onder de grasmat bevinden.
- **AMK 6028:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE041A** Veenterp Buitenweeren IV
Op grond van vondsten wordt verwacht dat zich hier (nog) Laatmiddeleeuwse archeologische sporen zullen bevinden. De huisplaats is waarschijnlijk grotendeels verdwenen bij de aanleg van een baggerdepot.
- **AMK 6157:** Archeologisch van waarde
- WATE042A** Veenterp Buitenweeren V
Op grond van vondsten, ligging en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen van een huisplaats (Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd) zullen bevinden.
- **AMK 6158:** Archeologisch van waarde
- WATE043A** Veenterp Keerngouw en Leet I
Het betreft hier een Laatmiddeleeuwse huisplaats, waarvan de overblijfselen zich vrijwel direct onder de grasmat bevinden.
- **AMK 6031:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE044A** Veenterp Keerngouw en Leet II
Het betreft hier een Laatmiddeleeuwse huisplaats, waarvan de ligging samenvalt met een opvallende bocht in de sloot. De overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat.
- **AMK 6032:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE045A** Veenterp Keerngouw en Leet III
Op grond van vondsten, bodemkenmerken en terreinkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen van een Laatmiddeleeuwse huisplaats zullen bevinden.
- **AMK 6090:** Archeologisch van waarde
- WATE046A** Veenterp Keerngouw en Leet IV
Op grond van vondsten, bodemkenmerken en terreinkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen van een Laatmiddeleeuwse huisplaats zullen bevinden. (mnr 6091)
- **AMK 6091:** Archeologisch van waarde
- WATE047A** Veenterp Rietbroek/Overlekergrouw I
Het betreft hier een Laatmiddeleeuwse huisplaats, waarvan de overblijfselen zich vrijwel direct onder de grasmat bevinden.
- **AMK 6034:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE048A** Veenterp Rietbroek/Overlekergrouw II

- Het betreft hier een huisplaats uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd die zich vrijwel direct onder de grasmat bevindt.
- **AMK 6036:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE049A** Veenterp Rietbroek/Overlekergrouw III
Het betreft hier een huisplaats uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd die zich vrijwel direct onder de grasmat bevindt.
- **AMK 6037:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE050A** Veenterp Rietbroek/Overlekergrouw IV
Het betreft hier een meerperioden-huisplaats, waarvan de overblijfselen zich direct onder de grasmat bevinden.
- **AMK 6038:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE051A** Veenterp Rietbroek/Overlekergrouw V
Het betreft hier een huisplaats uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd die zich vrijwel direct onder de grasmat bevindt.
- **AMK 6039:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE052A** Veenterp Rietbroek/Overlekergrouw VI
Het betreft hier een huisplaats uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd.
- **AMK 6040:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE053A** Veenterp Rietbroek/Overlekergrouw VII
Op grond van vondsten wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen uit de late Middeleeuwen zullen bevinden.
- **AMK 6155:** Archeologisch van waarde
- WATE054A** Veenterp Rietbroek/Overlekergrouw VIII
Huisplaats uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd, zichtbaar aan enig reliëf en de grillige bocht in de sloot. De overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat.
- **AMK 10676:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE055A** Veenterp Monnikenbroek
Het betreft hier een huisplaats uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. De vondstlaag, die de periode 1000-1300 en mogelijk 1600 bestrijkt, strekt zich slechts tot 75 cm -Mv uit.
- **AMK 6041:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE056A** Veenterp Rietbroek I
Het betreft hier een Laatmiddeleeuwse huisplaats, waarvan de overblijfselen zich vrijwel direct onder de grasmat bevinden.
- **AMK 6042:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE057A** Veenterp Rietbroek II
Op grond van vondsten wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen zullen bevinden.
- **AMK 6150:** Archeologisch van waarde
- WATE058A** Veenterp Rietbroek III
Op grond van vondsten wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen zullen bevinden.
- **AMK 6151:** Archeologisch van waarde
- WATE059A** Veenterp Rietbroek IV
Op grond van vondsten, ligging en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen van een huisplaats (Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd) zullen bevinden.
- **AMK 6153:** Archeologisch van waarde
- WATE060A** Veenterp Rietbroek V

- Op grond van vondsten wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen uit de late Middeleeuwen zullen bevinden.
- **AMK 6154:** Archeologisch van waarde
- WATE061A** Veenterp De Leeksloot I
Het betreft hier een Laatmiddeleeuwse huisplaats, waarvan de overblijfselen zich vrijwel direct onder de grasmat bevinden.
- **AMK 6047:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE062A** Veenterp De Leeksloot II
Het betreft hier een Laatmiddeleeuwse huisplaats, waarvan de overblijfselen zich vrijwel direct onder de grasmat bevinden.
- **AMK 6048:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE063A** Veenterp De Leeksloot III
Op grond van de perceelsnaam (Tessels Worfje) wordt verwacht dat zich op dit perceel archeologische sporen zullen bevinden.
- **AMK 6143:** Archeologisch van waarde
- WATE064A** Veenterp Pieterswijkje I
Laatmiddeleeuwse huisplaats, waarvan de overblijfselen zich vrijwel direct onder de grasmat bevinden.
- **AMK 6079:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE065A** Veenterp Pieterswijkje II
Het betreft hier een Laatmiddeleeuwse huisplaats, samenvallend met een slootbocht. De overblijfselen bevinden zich direct onder de grasmat.
- **AMK 6080:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE066A** Veenterp Varkensland
Op grond van vondsten, bodemkenmerken, terreinkenmerken en kaartmateriaal wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen van een Laatmiddeleeuwse huisplaats zullen bevinden.
- **AMK 6087:** Archeologisch van waarde
- WATE067A** Veenterp Varkensland/Banscheiding
Het betreft een huisplaats die voor een deel verstoord is. Direct onder het maaiveld strekt zich over een oppervlak van 6 bij 25 m. een verrommelde bovenlaag uit. Op verschillende diepten (tot 70 cm onder het maaiveld) werden veenplaggen aangeboord. De huisplaats ligt ter hoogte van een uitstulping van het perceel.
- **AMK 6088:** Archeologisch van waarde
- WATE068A** Veenterp Varkensland/Bregsloot I
Hier strekt zich valk onder het maaiveld over een oppervlak van 160 m² een dunne laag schone klei uit. Deze kleilaag met een dikte van 10 cm ontbreekt op de aangrenzende percelen. Op deze percelen is daarentegen een relatief dikke laag veraard veen vastgesteld, die met landbouw- activiteiten in verband zou kunnen worden gebracht. In dat geval is het niet uitgesloten dat de kleilaag correspondeert met een huisplaats Middeleeuws scherfmateriaal bevestigt dit. Op grond van vondsten en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen zullen bevinden.
- **AMK 6089:** Archeologisch van waarde
- WATE069A** Veenterp Varkensland/Bregsloot II
Op grond van vondsten wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen zullen bevinden.
- **AMK 6131:** Archeologisch van waarde
- WATE070A** Veenterp Burg. Peereboomweg I
Op grond van vondsten, bodemkenmerken en terreinkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen van een Laatmiddeleeuwse huisplaats zullen bevinden.

- **AMK 6106:** Archeologisch van waarde

WATE071A Veenterp Burg. Peereboomweg II
Op grond van vondsten, bodemkenmerken en terreinkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen van een huisplaats (Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd) zullen bevinden.
- **AMK 6107:** Archeologisch van waarde

WATE072A Veenterp Burg. Peereboomweg III
Op grond van vondsten, bodemkenmerken en terreinkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen van een huisplaats (Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd) zullen bevinden. (mnr 6108)
- **AMK 6023:** Archeologisch van waarde

WATE073A Veenterp Burg. Peereboomweg IV
Op grond van vondsten, bodemkenmerken en terreinkenmerken (relief en sloot) wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen van een huisplaats (Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd) zullen bevinden.
- **AMK 6109:** Archeologisch van waarde

WATE074A Veenterp Ilperveld
Op grond van vondsten wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen zullen bevinden.
- **AMK 6130:** Archeologisch van waarde

WATE075A Veenterp Watergang I
Op grond van vondsten wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen zullen bevinden.
- **AMK 6144:** Archeologisch van waarde

WATE076A Veenterp Watergang II
Op grond van vondsten wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen zullen bevinden.
- **AMK 6188:** Archeologisch van waarde

WATE077A Veenterp Achtervennen I
Op grond van vondsten wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen zullen bevinden.
- **AMK 6148:** Archeologisch van waarde

WATE078A Veenterp Achtervennen II
Op grond van vondsten wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen zullen bevinden.
- **AMK 6149:** Archeologisch van waarde

WATE079A Veenterp Rietbroek/Oudelandsdijkje
Op grond van vondsten wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen uit de Nieuwe Tijd zullen bevinden.
- **AMK 6152:** Archeologisch van waarde

WATE080A Veenterp Buitenweeren/de Leek
Op grond van vondsten wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen uit de late Middeleeuwen zullen bevinden.
- **AMK 6156:** Archeologisch van waarde

WATE081A Veenterp Broek in waterland I
Op grond van vondsten wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen uit de late Middeleeuwen zullen bevinden.
- **AMK 6159:** Archeologisch van waarde

WATE082A Veenterp Broek in waterland II

- Op grond van vondsten wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd zullen bevinden.
- **AMK 6212:** Archeologisch van waarde
- WATE083A** Veenterp Broek in waterland III
- Op grond van vondsten en terreinkenmerken (reliëf en sloot) wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen uit de late Middeleeuwen zullen bevinden.
- **AMK 6213:** Archeologisch van waarde
- WATE084A** Veenterp Buitenweeren/Overlekergouw
- Op grond van bodemkenmerken en kaartmateriaal uit 1691 wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen zullen bevinden (Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd).
- **AMK 6160:** Archeologisch van waarde
- WATE085A** Veenterp Woudweeren
- Op grond van vondsten, ligging en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen van een huisplaats (Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd) zullen bevinden.
- **AMK 6189:** Archeologisch van waarde
- WATE086A** Veenterp Varkensland
- Op grond van vondsten en perceelsvorm wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) Laatmiddeleeuwse archeologische sporen zullen bevinden.
- **AMK 6192:** Archeologisch van waarde
- WATE087A** Veenterp Wagengouw
- Op grond van vondsten en terreinkenmerken (slootbocht) wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd zullen bevinden.
- **AMK 6211:** Archeologisch van waarde
- WATE088A** Veenterp Polder Katwoude/Sluissloot I
- Op grond van vondsten, ligging en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen zullen bevinden.
- **AMK 6611:** Archeologisch van waarde
- WATE089A** Veenterp Polder Katwoude/Sluissloot II
- Op grond van vondsten, ligging (bij uitstulping sloot) en bodemken- merken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen zullen bevinden. Booronderzoek heeft niet plaatsgevonden.
- **AMK 6612:** Archeologisch van waarde
- WATE090A** Veenterp Polder Katwoude/Sluissloot III
- Op grond van vondsten, ligging (bij uitstulping sloot) en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen zullen bevinden. Booronderzoek heeft niet plaatsgevonden.
- **AMK 6613:** Archeologisch van waarde
- WATE091A** Veenterp Polder Katwoude/Sluissloot IV
- Op grond van vondsten, ligging en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen zullen bevinden.
- **AMK 6614:** Archeologisch van waarde
- WATE092A** Veenterp Polder Katwoude/Sluissloot V
- Op grond van vondsten en ligging langs een afwijkend slootpatroon wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen zullen bevinden. Waarderend booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.
- **AMK 6615:** Archeologisch van waarde

- WATE093A** Veenterp Polder Katwoude/Sluissloot VI
Op grond van vondsten, ligging en veldnaam wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen zullen bevinden.
- **AMK 6616:** Archeologisch van waarde
- WATE094A** Veenterp Aandamnergouw I
Op grond van vondsten en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50m) Laatmiddeleeuwse archeologische sporen zullen bevinden. Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.
- **AMK 6624:** Archeologisch van waarde
- WATE095A** Veenterp Aandamnergouw II
Op grond van vondsten en perceelsnaam wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50m) Laatmiddeleeuwse archeologische sporen zullen bevinden. Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.
- **AMK 6656:** Archeologisch van waarde
- WATE096A** Veenterp Zwaksloot I
Op grond van vondsten, terreinkenmerken, bodemkenmerken en de veldnaam (De Hoge Werf) wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen zullen bevinden. Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.
- **AMK 6626:** Archeologisch van waarde
- WATE097A** Veenterp Zwaksloot II
Op grond van vondsten en de veldnaam wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen zullen bevinden. Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.
- **AMK 6627:** Archeologisch van waarde
- WATE098A** Veenterp Zwaksloot III
Op grond van met name vondsten wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen zullen bevinden. Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.
- **AMK 6628:** Archeologisch van waarde
- WATE099A** Veenterp Zwaksloot IV
Op grond van met name vondsten wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen zullen bevinden. Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.
- **AMK 6629:** Archeologisch van waarde
- WATE100A** Veenterp Zwaksloot V
Op grond van vondsten, ligging en luchtfoto's wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen zullen bevinden. Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.
- **AMK 6655:** Archeologisch van waarde
- WATE101A** Veenterp Molensloot I
Op grond van vondsten en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen zullen bevinden. De afwijkende bodemopbouw kan ook samenhangen met werkzaamheden i.v.m. het Goudriaankanaal, ook wel het Kanaal van IJdoorn naar Marken genoemd. Dit kanaal is evenwel nooit verwezenlijkt.
- **AMK 6630:** Archeologisch van waarde
- WATE102A** Veenterp Molensloot II
Op grond van vondsten en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen zullen bevinden. Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.
- **AMK 6631:** Archeologisch van waarde
- WATE103A** Veenterp Molensloot III
Het betreft hier een Laatmiddeleeuwse huisplaats, de overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat.

- **AMK 6678:** Archeologisch van hoge waarde

WATE104A Veenterp Molensloot IV
 Het betreft hier een Laatmiddeleeuwse huisplaats, de overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat.
- **AMK 6680:** Archeologisch van hoge waarde

WATE105A Veenterp Molensloot V
 Het betreft hier een Laatmiddeleeuwse huisplaats die zich laat herkennen als een verhoging corresponderend met een uitstulpende sloot. De overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat.
- **AMK 6681:** Archeologisch van hoge waarde

WATE106A Veenterp Molensloot VI
 Het betreft hier een Laatmiddeleeuwse huisplaats, de overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat.
- **AMK 6684:** Archeologisch van hoge waarde

WATE107A Veenterp Rijperdwarsweg I
 Op grond van vondsten en terreinkenmerken (de voormalige perceelsvorm) wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen zullen bevinden. Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.
- **AMK 6632:** Archeologisch van waarde

WATE108A Veenterp Rijperdwarsweg II
 Op grond van vondsten, ligging en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier nog archeologische sporen zullen bevinden. Het betreft hier vrijwel zeker een huisplaats, die deels verspit is.
- **AMK 6633:** Archeologisch van waarde

WATE109A Veenterp Alewijksloot I
 Op grond van vondsten en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen zullen bevinden. De afwijkende bodemopbouw hangt samen met een voormalige huisplaats of met een gedempte sloot die hier noord-zuid door het perceel loopt. Zekerheid omtrent aard van de sporen is (nog) niet verkregen.
- **AMK 6634:** Archeologisch van waarde

WATE110A Veenterp Alewijksloot II
 Op grond van vondsten, ligging en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen (Late Middeleeuwen) zullen bevinden. Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.
- **AMK 6635:** Archeologisch van waarde

WATE111A Veenterp Alewijksloot III
 Het betreft hier een laatmiddeleeuwse huisplaats, zichtbaar in de van enig reliëf corresponderend met uitstulpende sloten. De overblijfselen bevinden zich direct onder de grasmat.
- **AMK 6686:** Archeologisch van hoge waarde

WATE112A Veenterp Opperwoud II
 Op grond van met name vondsten wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen zullen bevinden. Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.
- **AMK 6637:** Archeologisch van waarde

WATE113A Veenterp Opperwoud III
 Op grond van vondsten en perceelsvorm wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen zullen bevinden. Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.

- **AMK 6639:** Archeologisch van waarde

WATE114A Veenterp Opperwoud IV
Op grond van vondsten, ligging en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen uit de late Middeleeuwen zullen bevinden. Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.
- **AMK 6636:** Archeologisch van waarde

WATE115A Veenterp Opperwoud V
Het betreft hier een Laatmiddeleeuwse huisplaats, zichtbaar door reliëf. De overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat.
- **AMK 6688:** Archeologisch van hoge waarde

WATE116A Twee veenterpen Opperwoud
Een vermoedelijke huisterp en een waarschijnlijke huisterp Op grond van vondsten, bodemkenmerken en terreinkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen zullen bevinden.
- **CHW WAT682A:** Archeologisch van waarde

○ **AMK 6638:** Archeologisch van waarde

WATE117A Veenterp Binnengouw II
Op grond van vondsten, bodemkenmerken en perceelsvorm wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen zullen bevinden. Booronderzoek heeft nog niet plaatsgevonden.
- **AMK 6646:** Archeologisch van waarde

WATE118A Veenterp Binnengouw III
Het betreft hier een huisplaats die zichtbaar is en op een perceel met opvallende vorm ligt. De overblijfselen bevinden zich direct onder de grasmat.
- **AMK 6666:** Archeologisch van hoge waarde

WATE119A Veenterp Binnengouw IV
Op grond van vondsten en perceelsvorm wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen zullen bevinden. Booronderzoek heeft nog niet plaatsgevonden.
- **AMK 6640:** Archeologisch van waarde

WATE120A Veenterp Binnengouw/Dijkeinde I
Op grond van vondsten, bodem- en terreinkenmerken wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen (Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd) zullen bevinden. Booronderzoek heeft nog niet plaatsgevonden.
- **AMK 6641:** Archeologisch van waarde

WATE121A Veenterp Binnengouw/Dijkeinde II
Op grond van vondsten, ligging en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen (Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd) zullen bevinden. Booronderzoek heeft nog niet plaatsgevonden.
- **AMK 6642:** Archeologisch van waarde

WATE122A Veenterp Binnengouw/Dijkeinde III
Op grond van vondsten, ligging en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen (Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd) zullen bevinden. Booronderzoek heeft nog niet plaatsgevonden.
- **AMK 6643:** Archeologisch van waarde

WATE123A Veenterp Binnengouw/Dijkeinde IV
Op grond van vondsten, ligging en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen (Nieuwe Tijd) zullen bevinden. Booronderzoek heeft nog niet plaatsgevonden. (mnr 6644
- **AMK 6644:** Archeologisch van waarde

- WATE124A** Veenterp Binnengouw/Dijkeinde V
Op grond van vondsten en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen (Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd) zullen bevinden. Booronderzoek heeft nog niet plaatsgevonden.
- **AMK 6645:** Archeologisch van waarde
- WATE125A** Veenterp Binnengouw/Dijkeinde VI
Op grond van vondsten, ligging en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen (Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd) zullen bevinden. Booronderzoek heeft nog niet plaatsgevonden.
- **AMK 6647:** Archeologisch van waarde
- WATE1126A** Veenterp Binnengouw/Dijkeinde VII
Op grond van terreinkenmerken, ligging en kaartmateriaal wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen zullen bevinden. De huisplaats is deels vergraven bij de aanleg van de weg.
- **AMK 6648:** Archeologisch van waarde
- WATE127A** Veenterp Binnengouw/Dijkeinde VIII
Op grond van vondsten, ligging en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen zullen bevinden. De huisplaats is deels vergraven bij de aanleg van de weg.
- **AMK 6649:** Archeologisch van waarde
- WATE128A** Veenterp Binnengouw/Dijkeinde IX
Op grond van vondsten, ligging en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen zullen bevinden (Nieuwe Tijd). Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.
- **AMK 6657:** Archeologisch van waarde
- WATE129A** Veenterp Binnengouw/Dijkeinde X
Op grond van terreinkenmerken en kaartmateriaal wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen zullen bevinden (Nieuwe Tijd). Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.
- **AMK 6658:** Archeologisch van waarde
- WATE130A** Veenterp Binnengouw/Dijkeinde XI
Het betreft hier een huisplaats, zichtbaar aan het reliëf. De overblijfselen (Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd) bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat.
- **AMK 6665:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE131A** Veenterp Binnengouw/Dijkeinde XII
Het betreft hier een huisplaats, duidelijk herkenbaar aan het reliëf. De overblijfselen (Late Middeleeuwen) bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat.
- **AMK 6667:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE132A** Veenterp Binnengouw/Dijkeinde XIII
Laatmiddeleeuwse huisplaats waarvan de overblijfselen zich direct onder de grasmat bevinden.
- **AMK 6719:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE133A** Veenterp Binnengouw/Dijkeinde XIV
Huisplaats (Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd) waarvan de overblijfselen zich vrijwel direct onder de grasmat bevinden.
- **AMK 6720:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE134A** Veenterp Binnengouw/Dijkeinde XV
Het betreft hier een huisplaats (Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd), zichtbaar in de vorm van enig reliëf. De overblijfselen bevinden zich direct onder de grasmat.
- **AMK 6721:** Archeologisch van hoge waarde

- WATE135A** Veenterp Binnengouw/Dijkeinde XVI
Het betreft hier een huisplaats uit de Nieuwe Tijd, zichtbaar in de vorm van enig reliëf. De overblijfselen bevinden zich direct onder de grasmat.
- **AMK 6722:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE136A** Veenterp Tweede Katsloot
Op grond van vondsten wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen zullen bevinden (Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd). Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.
- **AMK 6650:** Archeologisch van waarde
- WATE137A** Veenterp Grootte Meer
Op grond van terreinkenmerken (een cirkelvormige structuur met daarbinnen onregelmatig reliëf) wordt verwacht dat zich hier archeologisch sporen zullen bevinden (Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd). Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.
- **AMK 6659:** Archeologisch van waarde
- WATE138A** Twee veenterpen Wilhelmina
Op grond van de perceelsvorm worden hier twee huisplaatsen uit de Late Middeleeuwen vermoed. Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.
- **CHW WAT700A:** Archeologisch van waarde
 - **AMK 6660:** Archeologisch van waarde
- WATE139A** Veenterp Uitdammerdijk/Uitdammerdie I
Op grond van vondsten, ligging en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen zullen bevinden. De huisplaats maakt deel uit van een serie huizen die tussen 1739 en ca. 1810 werd afgebroken. Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden. (mnr 6661)
- **AMK 6661:** Archeologisch van waarde
- WATE140A** Veenterp Uitdammerdijk/Uitdammerdie II
Op grond van vondsten, ligging en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen zullen bevinden (Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd). Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.
- **AMK 6662:** Archeologisch van waarde
- WATE141A** Veenterp Zwet
Op grond van vondsten en ligging wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen zullen bevinden (Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd). Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.
- **AMK 6664:** Archeologisch van waarde
- WATE142A** Twee veenterpen Binnengouw/Dijkeinde A
Het betreft hier een terrein met de overblijfselen van twee, bij de aanleg van de weg deels vergraven huisplaatsen. Beide zijn zichtbaar in de vorm van duidelijk reliëf. De laatmiddeleeuwse archeologische sporen bevinden zich direct onder de grasmat.
- **CHW WAT707A:** Archeologisch van hoge waarde
 - **AMK 6668:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE143A** Twee veenterpen Binnengouw/Dijkeinde B
Het betreft hier een terrein met de overblijfselen van twee, bij de aanleg van de weg deels vergraven huisplaatsen. Beide zijn zichtbaar in de vorm van duidelijk reliëf. De laatmiddeleeuwse archeologische sporen bevinden zich direct onder de grasmat.
- **CHW WAT708A:** Archeologisch van hoge waarde
 - **AMK 6669:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE144A** Veenterp Binnengouw/Zuiderwoudegouw
Het betreft een huisplaats, waarvan de overblijfselen zich direct onder de grasmat bevinden. Het terrein bevat een ongedateerd vondstpakket dat tot een diepte van 90 cm -

- Mv reikt. Het vormt de enige (tot de eerste ontginningsnederzetting van de bannenunie Zuiderwoude behorende) huisplaats, die op een door sloten met een laag peil omgeven perceel ligt. Door dit terrein te beschermen wordt nagenoeg de gehele eerste ontginningsnederzetting van de bannenunie Zuiderwoude voor de toekomst bewaard.
- **AMK 6671:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE145A** Twee veenterpen Aandamergouw
- Het betreft een terrein met twee (Laat-Middeleeuwse) huisplaatsen: beide zichtbaar in de vorm van licht reliëf en samenvallend met een slootbocht. De overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat.
- **CHW WAT712:** Archeologisch van hoge waarde
 - **AMK 6673:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE146A** Veenterpen Rijperweg/Aandamergouw
- Het betreft hier een terrein met vier Laatmiddeleeuwse huisplaatsen, alle zichtbaar in de vorm van reliëf. De overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat.
- **CHW WAT713A:** Archeologisch van hoge waarde
 - **AMK 6674:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE147A** Veenterp Rijperweeren/Rijperweg
- Het betreft hier een Laatmiddeleeuwse huisplaats, de overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat.
- **AMK 6679:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE148A** Veenterp Rijperweg I
- Op grond van vondsten en ligging wordt verwacht dat zich hier of in de directe nabijheid (binnen een straal van 50 m) archeologische sporen zullen bevinden. Waarschijnlijk is de huisplaats deels verdwenen onder de Rijperweg. Booronderzoek heeft (nog) niet plaatsgevonden.
- **AMK 6625:** Archeologisch van waarde
- WATE149A** Veenterp Rijperweg II
- Het betreft hier een Laatmiddeleeuwse huisplaats, zichtbaar in de vorm van enig reliëf. De overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat. (mnr 6676)
- **AMK 6676:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE150A** Veenterp Rijperweg III
- Het betreft hier een Laatmiddeleeuwse huisplaats, de overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat.
- **AMK 6677:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE151A** Veenterp Rijperweg IV
- Het betreft hier een Laat-Middeleeuwse huisplaats, waarvan de overblijfselen zich vlak onder de grasmat bevinden. Hoewel de huisplaats waarschijnlijk deels vergraven is bij de aanleg van de Rijperweg, leveren de nog aanwezige archeologische sporen een bijdrage aan de bewoningsgeschiedenis van het gebied.
- **AMK 10859:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE152A** Veenterp Molensloot/'t Halve Achterland II
- Het betreft hier een laatmiddeleeuwse huisplaats, zichtbaar als een flauwe verhoging die samenvalt met een enigszins uitstulpende sloot. De overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat.
- **AMK 6683:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE153A** Veenterp Rijperweg/Uitdam
- Het betreft een huisplaats, waarvan de overblijfselen zich op een diepte van ruim 30 cm - Mv bevinden. Het archeologische pakket -dat de periode tussen 1000 en 1300 bestrijkt- reikt tot beneden een meter diepte -Mv. Ondanks de ligging van het terrein binnen

- blokbeleming, blijken toch vanaf 40 cm -Mv nog tamelijk goed geconserveerde vondstlagen aanwezig te zijn.
- **AMK 6685:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE154A** Veenterp Rijperdwarsweg/Uitdam
Het betreft een huisplaats, waarvan de overblijfselen zich vlak onder de grasmat bevinden. Het archeologische pakket (periode 1000-1300) reikt tot beneden 1 meter diepte -Mv.
- **AMK 6695:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE155A** Veenterp Polder Katwoude I
Op grond van vondsten, ligging en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen zullen bevinden. Geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.
- **AMK 6610:** Archeologisch van waarde
- WATE156A** Veenterp Polder Katwoude II
Het betreft hier een laatmiddeleeuwse huisplaats, die herkenbaar is als een lichte verhoging. De overblijfselen bevinden zich vlak onder de grasmat.
- **AMK 6698:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE157A** Veenterp Polder Katwoude III
Het betreft hier een laatmiddeleeuwse huisplaats, die herkenbaar is als een lichte verhoging. De overblijfselen bevinden zich vlak onder de grasmat.
- **AMK 6699:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE158A** Veenterp Polder Katwoude/Jaagweg II
Het betreft hier een laatmiddeleeuwse huisplaats, die herkenbaar is als een lichte verhoging. De overblijfselen bevinden zich vlak onder de grasmat.
- **AMK 6700:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE159A** Veenterp Polder Katwoude IV
Het betreft hier een laatmiddeleeuwse huisplaats, die herkenbaar is als een lichte verhoging. De overblijfselen bevinden zich vlak onder de grasmat.
- **AMK 6700:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE160A** Veenterp Polder Katwoude V
Het betreft hier een laatmiddeleeuwse huisplaats, die herkenbaar is als een lichte verhoging. De overblijfselen bevinden zich vlak onder de grasmat.
- **AMK 6702:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE161A** Veenterp Polder Katwoude VI
Het betreft hier een laatmiddeleeuwse huisplaats, die herkenbaar is als een lichte verhoging. De overblijfselen bevinden zich vlak onder de grasmat.
- **AMK 6703:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE162A** Veenterp Polder Katwoude VII
Het betreft hier een laatmiddeleeuwse huisplaats, die herkenbaar is als een lichte verhoging. De overblijfselen bevinden zich vlak onder de grasmat.
- **AMK 6708:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE163A** Veenterp Polder Katwoude VIII
Het betreft hier een laatmiddeleeuwse huisplaats, waarvan de overblijfselen zich vlak onder de grasmat bevinden.
- **AMK 6713:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE164A** Veenterp Polder Katwoude IX
Het betreft hier een laatmiddeleeuwse huisplaats, die herkenbaar is als een lichte verhoging. De overblijfselen bevinden zich vlak onder de grasmat.
- **AMK 10860:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE165A** Veenterp Katwoude Hogedijk/Sluissloot I

- Het betreft hier een laatmiddeleeuwse huisplaats, die herkenbaar is als een lichte verhoging. De overblijfselen bevinden zich vlak onder de grasmatt.
- **AMK 6704:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE166A** Veenterp Katwoude Hogedijk/Sluissloot II
Het betreft hier een laatmiddeleeuwse huisplaats, die herkenbaar is als een lichte verhoging. De overblijfselen bevinden zich vlak onder de grasmatt.
- **AMK 6705:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE167A** Veenterp Katwoude Hogedijk/Sluissloot III
Het betreft hier een laatmiddeleeuwse huisplaats, die herkenbaar is als een lichte verhoging. De overblijfselen bevinden zich op ruim 30 cm onder het maaiveld.
- **AMK 6706:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE168A** Veenterp Katwoude Hogedijk/Sluissloot IV
Het betreft hier een laatmiddeleeuwse huisplaats, die herkenbaar is als een lichte verhoging. De overblijfselen bevinden zich vlak onder de grasmatt.
- **AMK 6707:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE169A** Veenterp Katwoude Hogedijk I
Het betreft hier een laatmiddeleeuwse huisplaats, die herkenbaar is als een lichte verhoging. De overblijfselen bevinden zich op bijna 40 cm onder het maaiveld.
- **AMK 6709:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE170A** Veenterp Katwoude Hogedijk II
Het betreft hier een laatmiddeleeuwse huisplaats. De overblijfselen bevinden zich vlak onder de grasmatt.
- **AMK 6710:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE171A** Veenterp Katwoude Hogedijk III
Het betreft hier een laatmiddeleeuwse huisplaats, zichtbaar als verhoging. De overblijfselen bevinden zich vlak onder de grasmatt.
- **AMK 6711:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE172A** Veenterp Katwoude Sluissloot I
Het betreft hier een laatmiddeleeuwse huisplaats, die herkenbaar is als een verhoging. De overblijfselen bevinden zich vlak onder de grasmatt.
- **AMK 6712:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE173A** Veenterp Katwoude Sluissloot II
Het betreft hier een laatmiddeleeuwse huisplaats, die herkenbaar is als een lichte verhoging. De overblijfselen bevinden zich vlak onder de grasmatt.
- **AMK 6714:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE174A** Veenterp Opperwoud /Dijkeinde I
Het betreft hier een huisplaats uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd, zichtbaar in de vorm van enig reliëf. De overblijfselen bevinden zich direct onder de grasmatt.
- **AMK 6723:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE175A** Veenterp Opperwoud /Dijkeinde II
Het betreft hier een huisplaats uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd, zichtbaar in de vorm van enig reliëf. De overblijfselen bevinden zich direct onder de grasmatt.
- **AMK 6724:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE211A** Veenterp Polder Katwoude I
Op grond van vondsten, ligging en bodemkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen zullen bevinden. Geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. (mogelijk sporen van bewoning).
- **AMK 6609:** Archeologisch van hoge waarde

Buitenplaatsen

- WATE176A** Slot Ilpenstein
Langs de ringdijk van de Purmer lag het slot Ilpenstein. Ilpenstein werd in 1622 gebouwd als schans, maar fungeerde meer als buitenplaats met tuinaanleg. Het slot is op diverse historische kaarten afgebeeld, onder andere op de kaart van J.J. Dou (ca. 1680). In 1872 werd het slot verkocht en afgebroken. Op de locatie van het kasteel werd een boerderij gebouwd. Mogelijk zijn in de ondergrond nog restanten van het slot Ilpenstein aanwezig.
- WATE177A** Buitenplaats Meer-Sorg
Nabij de Kruisweg door de Broekermeer lag de buitenplaats Meer-Sorg. Een historische bron uit 1727 vermeldt dat het goed destijds bestond uit een huis met 2 a 3 vertrekken en een nieuw aangelegde tuin (*plantage*). De buitenplaats is tussen 1765 en 1827 verdwenen.
- WATE178A** Buitenplaats Spreeuwenburg
Aan de Broekermeerdijk 27 lag de hofstede Spreeuwenburg. Ook deze plaats beschikte over een (meer bescheiden) tuinaanleg. Voor 1730 stond er bij deze hofstede een speelhuis, een gelegenheid waar door jongeren werd gedanst. Spreeuwenburg is voor 1827 verdwenen.

Religieuze terreinen

- WATE 179A** Voormalige Cistercienserklooster Galilea Minor
Bewoond van 1432 tot na 1570. De overblijfselen bevinden zich vrijwel direct onder de grasmat en bestaan onder meer uit oude funderingen, grondsporen, afgedankt huisraad en voorwerpen die samenhangen met godsdienstige handelingen. Een deel van het complex is opgegraven, maar de resterende resten leveren een belangrijke bijdrage aan de bewoningsgeschiedenis van het gebied en het religieuze leven uit die tijd.
- **CHW** WAT476A en WAT652A: Archeologisch van hoge waarde
 - **AMK** 6209 en 5916: Archeologisch van hoge waarde
- WATE180A** Grafveld Varkensland/Banscheiding
Op grond van de veldnaam (Jodenkerkhof) wordt verwacht dat zich op dit terrein sporen van begraving zullen bevinden. Het terrein was niet toegankelijk; er is geen onderzoek uitgevoerd.
- **CHW** WAT650: Archeologisch van hoge waarde
 - **AMK** 6191: : Archeologisch van hoge waarde
- WATE181A** Kerkterrein te Broek
Over de kerk van Broek is weinig bekend als het gaat om de periode vóór 1573. De kerk brandde in dat jaar af; vanaf 1628 werd de kerk op de oude fundamenten herbouwd. De oudste schriftelijke vermelding van de kerk dateert van 1351. Een bron uit 1408 maakt melding van het afbranden van de kerk. Van Deze voorgangers van de huidige kerk kunnen in de ondergrond nog sporen aanwezig zijn. Het kerkhof van de middeleeuwse kerk lag ten noorden en oosten van de kerk, omsloten door een ringmuur. De ringmuur werd in 1693 afgebroken en sinds die tijd hebben begravingen vrijwel uitsluitend in de kerk plaatsgevonden. (RDMZ 11042)
- WATE182A** Nicolaaskerk te Monnikendam
In 1406 wordt in Monnikendam begonnen met de bouw van de stenen Nicolaaskerk. De kerk wordt in diverse bouwfases uitgebreid tot hij in 1650 zijn huidige vorm bereikt. Over een eventuele houten voorganger van deze kerk, of een vestiging van de monniken van het klooster Mariengarde op deze plek, is tot op heden niets bekend. Van de verschillende bouwfases en een eventuele voorganger kunnen in de ondergrond sporen bewaard zijn gebleven. (monument RDMZ, object 30026)

- WATE183A** Kerkerrein te Zuiderwoude
Er zou op de plek van de huidige kerk al in de 11e eeuw een kapel hebben gestaan, die in 1573 verloren ging bij een aanval van Spaanse troepen. In 1624 werd een nieuwe kerk gebouwd, die echter in 1714 bij brand grotendeels verwoest werd. Herbouw vond plaats in 1877. In de ondergrond kunnen restanten aanwezig zijn van de diverse kerkgebouwen die hier sinds de 11^e eeuw hebben gestaan. (RDMZ 11090)
- WATE 184A** Kerkerrein Ipendam
In 1408 wordt er reeds een kapel vermeld, die later in 1446 is vergroot. De kerk werd meermalen (gedeeltelijk) herbouwd. (RDMZ, object 22938)
- WATE185A** Kerkerrein Marken
De huidige opbouw van de kerk dateert van begin 20^e eeuw, maar de locatie zelf is al veel langer in gebruik als kerkerrein. (RDMZ 28205)

Dijken en molens

- WATE186A** Buitengouw Poelmolens
Terrein waar zich de overblijfselen van drie molens op een dijkrestant bevinden. De molens en de dijk zijn aangelegd in de 17^e eeuw en staan afgebeeld op de Kaart van Uitwaterende Sluizen van Kennemerland en West-Friesland van J.J. Dou uit ca. 1680.
o **AMK 10905:** Archeologisch van zeer hoge waarde
- WATE 187A** Poelmolens noordzijde
Aan de noordzijde van De Poel staan op de kaart van van Uitwaterende Sluizen van Kennemerland en West-Friesland van J.J. Dou uit ca. 1680 eveneens een viertal molens op een dijk afgebeeld. Hier zijn nog geen archeologische sporen aangetoond en het is onduidelijk of de bouw van de wijk Ooster Ee de mogelijk aanwezige restanten van de molens heeft aangetast.
- WATE188A** Westermolens Monnikendam
Op de Kaart van Uitwaterende Sluizen van Kennemerland en West-Friesland van J.J. Dou uit ca. 1680 staat ten westen van Monnikendam een molengang afgebeeld bestaand uit 2 molens. Deze bestaan ook nog in het begin van de 19^e eeuw. Het is onbekend in hoeverre er nog archeologische sporen van deze molens in de bodem aanwezig zijn.
- WATE189A** Molen De Vriendschap
Deze zaagmolen werd in 1766 gebouwd (ook het jaartal 1629 wordt genoemd als stichtingsdatum van de molen). In 1961 brandde de molen af. Er zijn plannen voor herbouw van de molen maar de locatie waar de molen heeft gestaan is nog onbebouwd, waardoor nog archeologische sporen aanwezig kunnen zijn.
- WATE190A** Stinkevuilse molengang
Deze molengang van drie molens (onder-, midden- en bovenmolen) werd in 1620 gebouwd ten behoeve van het droogmalen van de Purmer. In 1909 verdween de laatste molen en werd het uitmalen overgenomen door een stoomgemaal. Het is onduidelijk of zich in de bodem nog restanten van de molengang bevinden.
- WATE191A** Molens Ipendam
Op de kaart van J.J. Dou uit ca. 1680 staat een aantal molens (twee of drie) afgebeeld, een daarvan wordt als een oliemolen aangeduid. Ook op het oudste Kadastrale Minuutplan (1827) lijkt nog een van deze molens te worden aangeduid. Het is onduidelijk of zich daadwerkelijk nog resten van de molen in de ondergrond bevinden. Deze molens lagen eind 17^e eeuw ten noorden van de dorpskern, tegenwoordig ligt deze locatie aan de oostelijke rand van de bebouwing.
- WATE192A** Poldermolens Broekermeer

Oorspronkelijk bemaalde een molengang bestaande uit drie molens de Broekermeer nadat deze in het begin van de 17^e eeuw was drooggemaakt. Aan het begin van de 19^e eeuw bestaan de twee molens gelegen langs de Broekermeerdijk nog. Er is niet bekend in hoeverre van deze molens archeologische sporen in de bodem aanwezig zijn.

WATE193A

Poldermolens Belmermeer

Oorspronkelijk bemaalde een molengang bestaande uit drie molens de Belmermeer nadat deze in het begin van de 17^e eeuw was drooggemaakt. Aan het begin van de 19^e eeuw bestaat alleen nog de molen waarvan ook nu nog een restant staat (deze molen is in 1916 onttakeld). Onbekend is of van de andere twee molens nog archeologische sporen bewaard zijn gebleven.

WATE194A

Molenrestant Monnikenmeerpolder

Oorspronkelijk had de in 1863 gebouwde molen een houten onderbouw, na de gedeeltelijke afbraak in september 1911 werd de onderbouw vervangen door een stenen onderbouw. Deze staat nog steeds.

WATE195A

Hogendijkse molen

Molen van de polder Katwoude. Gebouwd in 1649 of 1650 en in 1871 omgebouwd tot vijzelmolen. In 1895 is de molen afgebrand en op dezelfde locatie herbouwd. De molen werd in 1911 onttakeld maar de molenromp bleef staan. In de bodem kunnen sporen van de eerdere molen aanwezig zijn.

WATE196A

Overleker molen

Op de Kaart van Uitwaterende Sluizen van Kennemerland en West-Friesland van J.J. Dou uit ca. 1680 staat te Overleek een molen afgebeeld. Het is onbekend in hoeverre er nog archeologische sporen van deze molens in de bodem aanwezig zijn.

WATE197A

Lage Dijk

De Lage Dijk vormt een deel van de zuidelijk begrenzing van de polder Katwoude. Al in de eerste helft van de 14^e eeuw was hier een dijk aanwezig. Na de aanleg van de Nieuwendam in de Purmer Ee verloor de dijk zijn functie als zeedijk en was versterking van de dijk minder noodzakelijk, de toestand van rond 1401 werd gehandhaafd.

- o **AMK 14865:** Archeologisch van hoge waarde

WATE198A

Hogendijk

De Hogendijk vormt een deel van de zuidelijk begrenzing van de polder Katwoude. Al in de eerste helft van de 14^e eeuw was hier een dijk aanwezig. De Hogendijk behield na het afsluiten de de Purmer Ee zijn zeeverende functie en is meerdere malen verzwaaerd en opgehoogd.

- o **AMK 14686:** Archeologisch van hoge waarde

WATE199A

Kloosterdijk/Oude Landsdijk

De Kloosterdijk en het Oudelandsdijkje vormen de noordelijke begrenzing van de Monnikenbroek en Rietbroek.

- o **AMK 14687:** Archeologisch van hoge waarde

WATE200A

Waterlandse Zeedijk

De Waterlandse zeedijk beschermde Waterland tegen invloeden van de zee. De dijk werd aangelegd in de 12^e eeuw.

- o **AMK 14743:** Archeologisch van hoge waarde

Droogmakerijen

WATE201A

Purmer

Polder drooggelegd in 1622. Sindsdien in gebruik voor voornamelijk agrarische activiteiten. Er zijn in deze polder geen archeologische waarnemingen bekend maar er

is een locatie binnen de polder met een archeologisch potentieel: de Stinkevuilse molengang. Deze locatie is apart opgenomen op de kaart.

- WATE202A** Monnikenmeer
Polder drooggelegd rond het midden van de 19^e eeuw. Er zijn geen archeologische waarnemingen bekend.
- WATE203A** Noordmeer
Polder drooggelegd rond het midden van de 19^e eeuw. Er zijn geen archeologische waarnemingen bekend.
- WATE204A** Broekermeer
Polder drooggelegd in 1628. Sindsdien in gebruik voor voornamelijk agrarische activiteiten. Er zijn in deze polder geen archeologische waarnemingen bekend maar een aantal locaties binnen de polder hebben wel een archeologisch potentieel: de locaties van buitenplaatsen en molens. Deze locaties zijn apart opgenomen op de kaart.
- WATE205A** De Belmermeer
Polder drooggelegd in 1628. Sindsdien in gebruik voor voornamelijk agrarische activiteiten. Er zijn in deze polder geen archeologische waarnemingen bekend maar een aantal locaties binnen de polder hebben wel een archeologisch potentieel: de locaties van molens. Deze locaties zijn apart opgenomen op de kaart.

Terreinen met sporen van economische/industriële activiteiten

- WATE206A** Sporen van industrie/nijverheid Verdeek I
Op grond van vondsten, bodemkenmerken en terreinkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen uit de Nieuwe Tijd zullen bevinden. De precieze aard is onbekend. Mogelijk is er een relatie met de hier uitgevoerde verveningen.
- o **AMK 6617:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE207A** Sporen van industrie/nijverheid Verdeek II
Op grond van vondsten, bodemkenmerken en terreinkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen uit de Nieuwe Tijd zullen bevinden. De precieze aard is onbekend. Mogelijk is er een relatie met de hier uitgevoerde verveningen.
- o **AMK 6618:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE208A** Sporen van industrie/nijverheid Verdeek III
Op grond van vondsten, bodemkenmerken en terreinkenmerken wordt verwacht dat zich hier archeologische sporen uit de Nieuwe Tijd zullen bevinden. De precieze aard is onbekend. Mogelijk is er een relatie met de hier uitgevoerde verveningen.
- o **AMK 6619:** Archeologisch van hoge waarde
- WATE209A** Eendenkooi Katwoude
Sporen van de kooiplas met vangpijpen en vangconstructie te verwachten, alsmede resten van het kooikershuisje en gebruiksvoorwerpen.
- WATE210A** Eendenkooi Verdeek
Sporen van de kooiplas met vangpijpen en vangconstructie te verwachten, alsmede resten van het kooikershuisje en gebruiksvoorwerpen.

Veengebieden met een hoge archeologische verwachting

- WATE212A** Katwoude
Sporen van landbouw vanaf de Middeleeuwen te verwachten. Mogelijk ook sporen van bewoning, naast de reeds geconstateerde hoge concentratie veenterpen.
- WATE213A** Marken

- Sporen van landbouw vanaf de Middeleeuwen te verwachten. Mogelijk ook sporen van bewoning, naast de reeds geconstateerde hoge concentratie veenterpen.
- WATE214A** Midden- en zuidoostelijk Waterland
Sporen van landbouw vanaf de Middeleeuwen te verwachten. Mogelijk ook sporen van bewoning, naast de reeds geconstateerde hoge concentratie veenterpen. Ontginningsblokken die binnen dit gebied vallen: Keerngouw en Leet, Binnenweeren, Buitenweeren, Verdeek, Buitengouw, Binnengouw, Opperwoud, Aandammergouw en Rijperweeren
- WATE215A** Westelijk Waterland inclusief Monnikenbroek
Sporen van landbouw vanaf de Middeleeuwen te verwachten. Mogelijk ook sporen van bewoning, naast de reeds geconstateerde lage concentratie veenterpen. Ontginningsblokken die binnen dit gebied vallen: Polder de Vurige Staart, Achtervennen, Rietbroek, Monnikenbroek, Oude Vennen, Varkensland, Woudweeren, Landsmeerderveld
- WATE216A** Tweehonderd Deimt en 't Eiland
Onder kleilaag zijn sporen van landbouw vanaf de Middeleeuwen te verwachten. Mogelijk ook sporen van bewoning.

Veengebieden zonder een hoge verwachtingswaarde

- WATE217A** De Nes
Stuk oud veenland in de zuidelijke punt van de Purmer. De Nes had een aparte waterhuishouding en in de periode 1639 -1738 wed De Nes twee maal van een eigen molentje voorzien, maar de eerste molen waaide omver en de tweede molen brandde af. In het begin van de 20^e eeuw werd besloten De Nes te vervenen. Het is onbekend of er nog archeologische waarden in het gebied bewaard zijn gebleven.
- WATE218A** Mijsenhemmen
Van oorsprong zeer nat veengebied dat mogelijk pas laat is ontgonnen. Sporen van landbouw en bewoning zijn beovendien mogelijk aan het zicht onttrokken door een dikke kleilaag in de bodem.
- WATE219A** De Peereboom/De Nes
Gebieden die bij de aanleg van de Waterlandse Zeedijk werden buitenbedijkt en die grotendeels in de Gouwzee zijn verdwenen. Er zijn nog geen archeologische sporen aangetroffen. De mogelijkheid bestaat dat archeologische sporen zijn afgedekt door een kleilaag.

Twintigste eeuwse uitbreidingswijken

- WATE220A** Monnikendam
De uitbreidingswijken van Monnikendam zijn gebouwd in een gebied waar in de 14^e/15^e eeuw de nederzetting Helsem heeft gelegen. Het is onbekend in hoeverre de bouw van de nieuwbouwwijken schade aan het bodemarchief heeft toegebracht.
- WATE221A** Broek in Waterland
Uitbreidingswijk in een veengebied dat in de Middeleeuwen relatief dicht bewoond was. Het is onbekend in hoeverre de bouw van de nieuwbouwwijk schade aan het bodemarchief heeft toegebracht.
- WATE222A** Marken
Uitbreidingswijk in een veengebied dat in de Middeleeuwen relatief dicht bewoond was. Het is onbekend in hoeverre de bouw van de nieuwbouwwijk schade aan het bodemarchief heeft toegebracht.
- WATE223A** Ipendam

Uitbreidingswijk in een veengebied dat in de Middeleeuwen niet heel dicht bewoond was. Het is onbekend in hoeverre de bouw van de nieuwbouwwijk schade aan het bodemarchief heeft toegebracht.

Waterbodem

WATE224A

Markermeer

Voor de delen van het Markermeer/Gouwzee waar nog veenresten op de bodem aanwezig zijn kunnen sporen van ontginning en bewoning worden verwacht. Op de gehele bodem van het Markermeer bestaat de kans op het aantreffen van scheepswrakken.